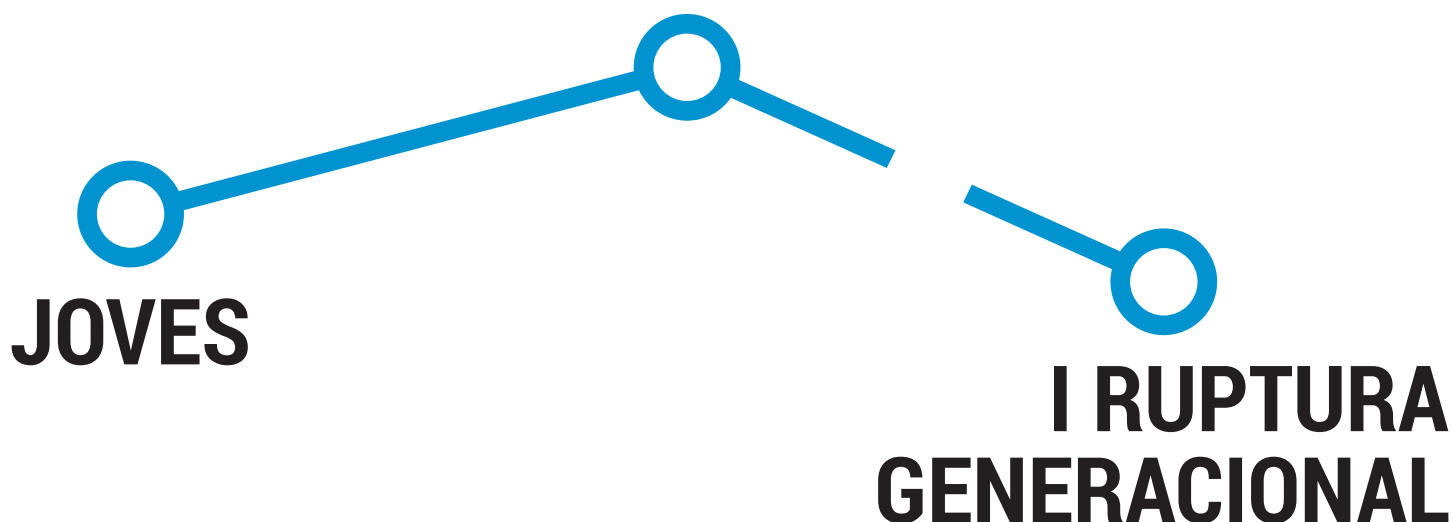

CANVI SOCIAL

SEMINARI “JOVES, CANVI SOCIAL I RUPTURA GENERACIONAL”

Barcelona, 14 i 15 de desembre de 2016

Programa detallat

SEMINARIO “JÓVENES, CAMBIO SOCIAL Y RUPTURA GENERACIONAL”

Barcelona, 14 y 15 de diciembre de 2016

Programa detallado

WORKSHOP “YOUNG PEOPLE, SOCIAL CHANGE AND GENERATIONAL RUPTURE”

Barcelona, 14th and 15th of December 2016

Full programme

Generalitat de Catalunya
Departament de Treball,
Afers Socials i Famílies

SUMARI

SUMARIO

TABLE OF CONTENTS

Presentació del seminari i programa general	3
Presentación del seminario y programa general	5
Presentation of the workshop and general program	7
Programa de les sessions / Programa de las sesiones / Sessions' programme	9
Abstracts	14
Participants / Participantes / Participants	45

PRESENTACIÓ DEL SEMINARI

Les transformacions que han viscut les societats postindustrials en les últimes dècades han tingut un gran impacte sobre la joventut. Hi ha indicis, però, que els canvis no afecten només el període juvenil sinó que van més enllà d'aquesta etapa vital: algunes d'aquestes transformacions estructurals continuen condicionant la vida de les persones a mesura que deixen enrere la joventut.

Les desigualtats entre el col·lectiu jove continuen vigents, però paral·lelament creixen les desigualtats intergeneracionals. La precarietat, la incertesa i la vulnerabilitat associades a la joventut no només es prolonguen en la mateixa mesura que les transicions juvenils sinó que s'estan convertint en trets generacionals. La crisi econòmica actual ha reforçat alguns dels processos de precarització generacional i els ha fet més visibles; les polítiques d'austeritat i els desequilibris en el repartiment intergeneracional de la despesa pública també contribueixen a aquests canvis. Si es tracta, per tant, de processos que es mantindran al llarg de la trajectòria vital de les generacions joves actuals, això significaria que s'estan configurant nous escenaris per als individus i per al conjunt de la societat.

La recerca social ha identificat, des de temàtiques i perspectives diverses, diferents dimensions de trencament generacional: les condicions laborals, els recursos educatius i d'informació, l'accés a l'habitatge, l'estat del benestar i la protecció social, noves estructures familiars, la innovació social, els canvis de valors i d'exercici de la ciutadania, etc.

El seminari té l'objectiu de posar en comú aquestes aportacions sectorials sobre el canvi generacional i de promoure una reflexió sobre la societat que es trobaran i construiran les generacions joves.

PROGRAMA

Dimecres, 14 de desembre de 2016

- 9 h **Acreditacions**
- 9.30 h **Inauguració institucional.** *Sala d'actes*
Sra. **Montse Perals.** Directora de l'Observatori Català de la Joventut
- 9.45 h **Presentació del seminari.** *Sala d'actes*
Sra. **Anna Cabré.** Presidenta del Comitè acadèmic del seminari
Sr. **Pau Serracant** i Sr. **Roger Soler-i-Martí.**
Tècnics de l'Observatori Català de la Joventut
- 10.30 h **Pausa**
- 11 h **Sessió 1A.** Canvi generacional i polítiques públiques. *Aula*
Sessió 1B. Canvi generacional i participació (1). *Aula 3*
- 12.30 h **Taula rodona.** Les polítiques de joventut davant la ruptura generacional. *Sala d'actes*
Sra. **Àngels Piédrola.** Coordinadora del Pla Nacional de Joventut de Catalunya. Generalitat de Catalunya
Sra. **Sílvia Casola.** Assessora tècnica d'Igualtat i Ciutadania. Diputació de Barcelona
Sra. **Alicia Aguilera.** Cap del Departament de Joventut. Ajuntament de Barcelona
Moderador: Sr. **Sebastià Sarasa.** Universitat Pompeu Fabra
- 13.30 h **Dinar**
- 14.30 h **Sessió 2A.** Canvi generacional i gènere. *Aula*
Sessió 2B. Canvi generacional i transició de l'educació al treball. *Aula 3*
- 16 - 17.30 h **Sessió 3A.** Canvi tecnològic. *Aula*
Sessió 3B. Ruptura generacional. *Aula 3*

Dijous, 15 de desembre de 2016

- 9 h **Sessió 4A.** Canvi generacional i participació (2). *Sessió en anglès. Aula*
Sessió 4B. Canvi generacional i treball. *Aula 3*
- 10.30 h **Pausa**
- 11 h **Taula rodona.** Carrera acadèmica i ruptura generacional. *Sala d'actes*
Sr. **Jordi Mir.** Observatori del Sistema Universitari
Sra. **Victòria Miquel.** Directora de l'àrea de recerca i avaluació. Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca
Testimoni d'un investigador jove
Moderador: Sr. **Jordi Pacheco,** membre de la junta de govern del Col·legi de Politòlegs i Sociòlegs de Catalunya
- 12.30 - 14 h **Sessió 5A.** Minories i exclusió social (1). *Sessió en anglès. Aula*
Sessió 5B. Minories i exclusió social (2). *Aula 3*

Lloc:

Direcció General de Joventut
Carrer Calàbria, 147. Barcelona

Podeu seguir el seminari per Twitter:

@joventutcat

#rupturageneracional

#ObsCatJov

PRESENTACIÓN DEL SEMINARIO

Las transformaciones experimentadas por las sociedades post-industriales en las últimas décadas han tenido un gran impacto sobre la juventud. Hay indicios que apuntan a que estos cambios no afectan solamente al período de la juventud sino que van más allá de esta etapa vital: algunas de estas transformaciones estructurales siguen condicionando la vida de las personas a medida que dejan atrás la juventud.

Las desigualdades dentro del colectivo joven continúan vigentes, pero paralelamente crecen las desigualdades intergeneracionales. La precariedad, la incertidumbre y la vulnerabilidad asociadas a la juventud no sólo se extienden a medida que se alargan las transiciones juveniles sino que se están convirtiendo en rasgos generacionales. La crisis económica actual ha reforzado algunos de los procesos de precarización generacional y los ha hecho más visibles; las políticas de austeridad y los desequilibrios en el gasto público en función de la edad también contribuyen a estos cambios. Si se trata, por lo tanto, de procesos que se mantendrán a lo largo de la trayectoria vital de las generaciones jóvenes actuales, esto significaría que se están configurando nuevos escenarios para los individuos y el conjunto de la sociedad.

La investigación social ha identificado, desde temáticas y perspectivas diversas, diferentes dimensiones de ruptura generacional: las condiciones laborales, los recursos educativos y de información, el acceso a la vivienda, el estado del bienestar y la protección social, las nuevas estructuras familiares, la innovación social, el cambio de valores y de ejercicio de la ciudadanía, etc.

El seminario tiene el objetivo de poner en común las contribuciones sectoriales sobre el cambio y la ruptura generacional y promover una reflexión global sobre el futuro de nuestras sociedades desde una perspectiva generacional.

PROGRAMA

Miércoles, 14 de diciembre de 2016

- 9 h **Acreditaciones**
- 9.30 h **Inauguración institucional.** *Sala d'actes*
Sra. **Montse Perals.** Directora del Observatorio Catalán de la Juventud
- 9.45 h **Presentación del seminario.** *Sala d'actes*
Sra. **Anna Cabré.** Presidenta del Comité académico del seminario
Sr. **Pau Serracant** y Sr. **Roger Soler-i-Martí.** Técnicos del Observatorio Catalán de la Juventud
- 10.30 h **Pausa**
- 11 h **Sesión 1A.** Cambio generacional y políticas públicas. *Aula*
Sesión 1B. Cambio generacional y participación (1). *Aula 3*
- 12.30 h **Simposio.** Las políticas de juventud ante la ruptura generacional. *Sala d'actes*
Sra. **Àngels Piédrola.** Coordinadora del Plan Nacional de la Juventud de Catalunya. Generalitat de Catalunya
Sra. **Sílvia Casola.** Asesora técnica de Igualdad y Ciudadanía. Diputación de Barcelona
Sra. **Alicia Aguilera.** Responsable del Departamento de Juventud. Ayuntamiento de Barcelona
Moderador: Sr. **Sebastià Sarasa.** Universidad Pompeu Fabra
- 13.30 h **Almuerzo**
- 14.30 h **Sesión 2A.** Cambio generacional y género. *Aula*
Sesión 2B. Cambio generacional y transición de la educación al trabajo. *Aula 3*
- 16 - 17.30 h **Sesión 3A.** Cambio tecnológico. *Aula*
Sesión 3B. Ruptura generacional. *Aula 3*

Jueves, 15 de diciembre de 2016

- 9 h **Sesión 4A.** Cambio generacional y participación (2). *Sesión en inglés. Aula*
Sesión 4B. Cambio generacional y trabajo. *Aula 3*
- 10.30 h **Pausa**
- 11 h **Simposio.** Carrera académica y ruptura generacional. *Sala d'actes*
Sr. **Jordi Mir.** Observatorio del Sistema Universitario
Sra. **Victòria Miquel.** Directora del área de investigación y evaluación. Agencia de Gestión de Ayudas Universitarias y de Investigación
Testimonio de un investigador joven
Moderador: Sr. **Jordi Pacheco,** miembro de la junta de gobierno del Colegio de Politólogos y Sociólogos de Cataluña
- 12.30 - 14 h **Sesión 5A.** Minorías y exclusión social (1). *Sesión en inglés. Aula*
Sesión 5B. Minorías y exclusión social (2). *Aula 3*

Lugar:

Dirección General de Juventud
Calle Calàbria, 147. Barcelona

Podéis seguir el seminario en Twitter:

@joventutcat

#rupturageneracional

#ObsCatJov

WORKSHOP'S PRESENTATION

Postindustrial societies have undergone deep transformations that have had a great impact on young people. There is increasing evidence that these changes are not only affecting youth as a period of life but that they affect the whole of the life cycle. Internal inequalities among young people happen at the same time that intergenerational inequalities may be strengthening. Precariousness, uncertainty and vulnerability are not only extending with the lengthening of youth transitions but becoming generational traits. In certain contexts, the economic crisis has reinforced and made these phenomena more visible. Austerity policies and imbalance on the public expenditure between generations could also be affecting this growing generational gap.

Generational change draws new scenarios and expectations for young people and for the future of society as a whole. From different perspectives social research has gathered some evidence on dimensions and expressions of this generational rupture: labor conditions, education and information resources, access to housing, welfare state and social protection, new family structures, social innovation, values change and citizenship, etc.

This Workshop has the aim to bring together sectorial contributions on generational rupture and to promote a global reflection about the future of society from a generational scope.

PROGRAM

Wednesday 14th of December

- 9 h **Registration**
- 9.30 h **Institutional opening.** *Sala d'actes*
Ms. **Montse Perals**. Director of the Catalan Youth Observatory
- 9.45 h **Presentation of the seminar.** *Sala d'actes*
Ms. **Anna Cabré**. President of the Academic Committee
Mr. **Pau Serracant** and Mr. **Roger Soler-i-Martí**. Catalan Youth Observatory
- 10.30 h **Coffee-break**
- 11 h **Session 1A.** Generational change and public policies. *Aula*
Session 1B. Generational change and participation (1). *Aula 3*
- 12.30 h **Roundtable.** Youth policies and generational rupture. *Sala d'actes*
Ms. **Àngels Piédrola**. Coordinator of the National Youth Plan of Catalonia. Catalan Government
Ms. **Silvia Casola**. Technical advisor of Equality and Citizenship. Provincial Government of Barcelona
Ms. **Alicia Aguilera**. Head of the Youth Department. Barcelona City Council
Moderator: Mr. **Sebastià Sarasa**. Pompeu Fabra University
- 13.30 h **Lunch**
- 14.30 h **Session 2A.** Generational change and gender. *Aula*
Session 2B. Generational change and transition from education to work. *Aula 3*
- 16 - 17.30 h **Session 3A.** Technological change. *Aula*
Session 3B. Generational rupture. *Aula 3*

Thursday 15th of December

- 9 h **Session 4A.** Generational change and participation (2). *In English. Aula*
Session 4B. Generational change and work. *Aula 3*
- 10.30 h **Coffee-break**
- 11 h **Roundtable.** Academic career and generational rupture. *Sala d'actes*
Mr. **Jordi Mir**. Observatory of the University System
Ms. **Victòria Miquel**. Head of the Research and Evaluation Area. Agency for Management of University and Research Grants
Young researcher-personal experience
Moderator: Mr. **Jordi Pacheco**, board member of the Political Scientists and Sociologists Association of Catalonia
- 12.30 - 14 h **Session 5A.** Minorities and social exclusion (1). *In English. Aula*
Session 5B. Minorities and social exclusion (2). *Aula 3*

Location:

General Directorate for Youth
147 Calàbria St, Barcelona

You can follow the workshop by Twitter:

@joventutcat

#rupturageneracional

#ObsCatJov

PROGRAMA DE LES SESSIONS

Dimecres, 14 de desembre

PROGRAMA DE LAS SESIONES

Miércoles, 14 de diciembre

SESSIONS' PROGRAMME

Wednesday, 14th of December

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 1A

Canvi generacional i polítiques públiques / Cambio generacional y políticas públicas / Generational change and public policies

---

Daza, Lúdia

L'accés de les noves generacions a la universitat: la importància del nivell socioeconòmic de les famílies

Monseny, Myrte; Planas, Anna;
Font, Judit

L'apoderament juvenil, concepte clau per unes polítiques de joventut transformadores: bateria de dimensions i indicadors sobre els moments, espais i processos en què es dona

Luque, Sílvia; Panadero, Hungria

Trayectorias laborales de los y las jóvenes y mantenimiento de la protección social. Un análisis comparado

Patxot, Concepció; Solé, Meritxell;
Michailidis, Gianko

Do pensions foster education? An empirical perspective

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 1B

Canvi generacional i participació (1) / Cambio generacional y participación (1) / Generational change and participation (1)

Bartomeus, Oriol

La transformació del comportament electoral en perspectiva generacional

Lorente, Javier

¿Juego de trileros? Jóvenes, división izquierda-derecha y voto a nuevos partidos

Galindo, Joaquín; García, Mario C.;
Rodríguez, Arturo

El carácter generacional del 15M y su base juvenil

Arcos, Israel

¿Multitudes emancipadoras u operadoras del dominio? Un debate desde la teoría política crítica en torno a las nuevas formas de organización y comunicación de los jóvenes contestatarios de la época postindustrial

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 2A

Canvi generacional i gènere / Cambio generacional y género / Generational change and gender

---

Miret, Pau; Rentería, Elisenda; Souto, Guadalupe	Revolució de gènere i canvis generacionals en la biografia educativa
Miret, Pau; Zueras, Pilar	Ruptura generacional en els patrons de gènere en relació amb l'activitat laboral
Borràs, Vicent; Moreno, Sara; Trinidad, Albert	Crisis de l'ocupació juvenil i canvis en els significats del treball
Rovira, Marta	Joves de Barcelona: la nova generació "global" en les perifèries superlocals
Ortiz, Luis	Cómo se forjan los grandes sueños. Género, origen social y diferencias nacionales en la formulación de expectativas de educación universitaria

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 2B

Canvi generacional i transició de l'educació al treball / Cambio generacional y transición de la educación al trabajo / Generational change and transition from education to work

---

Carrasco, Sílvia; Ruiz-Haro, Isidoro	Jóvenes, abandono escolar prematuro e inserción laboral en Catalunya
Bernad, Joan Carles; Obiol, Sandra; Villar, Alicia	La incertesa dels universitaris com a factor de precarietat viscuda. Una anàlisi des del País Valencià
Homs, Oriol; Sanz, Pablo	Els becaris: una via d'accés al mercat de treball pels joves?
Carrasco, Sílvia; Narciso, Laia; Pàmies, Jordi; Bertran, Marta	Oportunidades en juego. El Abandono Escolar Prematuro y la integración de los jóvenes de origen inmigrante en Catalunya

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 3A

Canvi tecnològic / Cambio tecnológico / Technological change

Pac, David; Ramos, Rubén	La juventud como <i>early adopter</i> del cambio tecnológico. Un análisis de los jóvenes aragoneses
Galdon, Gemma; Huis, Iris	Els efectes de la memòria obligatòria: joves, dades i privacitat
Calderón, Daniel	Desmontando el concepto de nativo digital. Análisis estadístico de la brecha digital de la población en España entre 2006 y 2014
López, Jordi; Cebollada, Àngel; García, Ercilia	Las actividades de ocio de los jóvenes de hoy: navegando entre las tecnologías y las desigualdades sociales

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 3B

Ruptura generacional / Ruptura generacional / Generational rupture

---

Bogino, Victoria	La vivencia del desclasamiento. El caso de la cohorte de treintañeros con título superior
Verd, Joan Miquel; Yepes, Lúdia	Las trayectorias laborales de los jóvenes antes y durante la crisis: una mirada por debajo de las grandes cifras
Gorroño, Idoia	Motivos, estrategias y dilemas de jóvenes trabajadores por cuenta propia
García-Albacete, Gema; Lorente, Javier; Martín, Irene	A new political generation? The effect of the Economic Crisis on political involvement in Germany, Italy, Greece, Portugal and Spain
Estivill, Jordi	Conflicte generacional, polarització del vot i reptes democràtics

PROGRAMA DE LES SESSIONS

Dijous, 15 de desembre

PROGRAMA DE LAS SESIONES

Jueves, 15 de diciembre

SESSIONS' PROGRAMME

Thursday, 15th of December

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 4A (*en anglès / en inglés / in English*)

Canvi generacional i participació (2) / Cambio generacional y participación (2) / Generational change and participation (2)

Schwarz, Christoph H.	Reclaiming youthfulness, reclaiming seniority: Intergenerational Relationships and Collective Memory in the Process of Becoming an Indignado Activist
Finlay, Robin; Hopkins, Peter	Muslim Youth and Political Participation in Scotland
Maloney, William; Rainsford, Emily	Like parent like child? Intergenerational Social Capital Transmission in the UK
Lobera, Josep; Martín, Irene	¿Se movilizan más los jóvenes cuando los sindicatos no les tienen en cuenta? Los casos de España y Francia

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 4B

Canvi generacional i treball / Cambio generacional y trabajo / Generational change and work

---

Allepuz, Rafael; Enciso, Pere	Limitacions al projecte de vida de les persones joves a Catalunya
Utzet, Mireia; Vancea, Mihalea	Salut, desocupació i precarietat laboral: situació d'ocupació i condicions de treball en una mostra representativa de joves (18-35) a Espanya
Barranco, Oriol; Bolívar, Mireia; Moyano, Segundo	Los efectos de la crisis del mercado de trabajo y los recortes sociales en las orientaciones sociopolíticas juveniles
Elias, Marina; Merino, Rafael	Què vull ser de gran? Aspiracions i expectatives en un context d'incertesa

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 5A (en anglès / en inglés / in English)

Minories i exclusió social (1) / Minorías y exclusión social (1) / Minorities and social exclusion (1)

Uboldi, Anna	Logics of exclusion and distinction: cultural capital and habitus in art schools' students
Nayak, Anoop	Bodies Out of Place: Young People, Race and Urban Mobility
Sarasa, Sebastià	Structural constrains, cash transfers and NEETs risk among EU states
Utzet, Mireia; Vancea, Mihalea	NINIS: qui són i quines característiques tenen? Anàlisi d'una mostra representativa de joves (18-35 anys) a Espanya (<i>in English</i>)
Ruiz-Haro, Isidoro; Robledo, Anna; Carrasco, Sílvia;	Però, qui són els joves NEET a Catalunya? L'ús de categories socials subjectives en les polítiques públiques d'intervenció social per a joves (<i>in English</i>)

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 5B

Minories i exclusió social (2) / Minorías y exclusión social (2) / Minorities and social exclusion (2)

Valls, Francesc	L'emergència de la pobresa en les persones joves a Catalunya
Gentile, Alessandro; Marí-Klose, Pau	Las cicatrices de quien se ha hecho adulto en tiempos de crisis
Flores, Raúl	La transmisión intergeneracional de la pobreza: factores, procesos y propuestas de intervención
Tarrés, Anna	Trajectòries educatives de joves d'incorporació tardana al sistema educatiu català
López, María Esther	Abismo generacional vs identidad de resistencia: el trayecto de la identidad de género en el patriarcado gitano

ABSTRACTS

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 1A

CANVI GENERACIONAL I POLÍTIQUES PÚBLIQUES **CAMBIO GENERACIONAL Y POLÍTICAS PÚBLICAS** **GENERATIONAL CHANGE AND PUBLIC POLICIES**

Chair: Myrte Monseny

Discussant: Pau Marí-Klose

L'accés de les noves generacions a la universitat: la importància del nivell socioeconòmic de les famílies

Lidia Daza

Des de la dècada dels vuitanta la importància relativa del cost dels estudis ha anat perdent importància en la decisió de cursar estudis universitaris (Gil, De Pablos y Martínez, 2010). Tanmateix, la crisi econòmica que s'inicià a Espanya l'any 2008 es tradueix, entre d'altres, en una retallada de la despesa educativa, en un augment de les dificultats econòmiques per a les famílies que volen que els seus fills/es segueixin estudiant, i en una manca de llocs de treball que d'altra banda empeny als joves a seguir en el sistema educatiu tot i els esforços que implica a nivell econòmic. Així doncs, després d'un procés de creixement expansiu del sistema educatiu en les darreres dècades, i en concret d'un major accés dels joves a la universitat, la comunicació proposada vol copsar la importància que ha tingut aquesta crisi en el itinerari formatiu dels joves catalans. S'analitza el paper que juga el factor econòmic a l'hora d'accedir a la universitat, i per tant, si ha suposat un element de desigualtat en les oportunitats educatives de les noves generacions. En primer lloc, a partir de l'Enquesta a la Joventut de Catalunya de 2012 s'examina quina influència té el nivell socioeconòmic de les famílies en els efectes secundaris (en aquest cas en el moment de transitar a la universitat). I en segon lloc, a partir de dades del Consell Interuniversitari de Catalunya (CIC) es mostrarà si aquestes dificultats econòmiques han suposat una expulsió de les classes amb menys recursos de la universitat. Les dades evidencien que el factor econòmic torna a cobrar rellevància com a element explicatiu de la decisió d'accedir a la universitat, i a l'hora, que els col·lectius més perjudicats han estat els joves amb progenitors amb estudis secundaris, i no pas els joves procedents de famílies amb menys recursos

L'apoderament juvenil, concepte clau per unes polítiques de joventut transformadores: bateria de dimensions i indicadors sobre els moments, espais i processos en què es dona

Myrte Monseny; Anna Planas i Lladó; Judit Font

En l'escenari actual de crisis, els joves són un dels col·lectius més afectats; no són els únics que pateixen les conseqüències d'aquest nou sistema global que s'està imposant, però sí que en un cert sentit en configuren un cas extrem. La joventut ha esdevingut una etapa clau en l'evolució de les persones, en les seves perspectives d'èxit o fracàs i en el desenvolupament de la seva trajectòria personal. És en aquest context on les polítiques públiques juguen un paper decisiu a l'hora de vetllar per

la igualtat d'oportunitats i la cohesió social. El nou PNJCat 2010-2020 apunta en aquesta direcció en afirmar que les polítiques de joventut han de tenir una voluntat explícita de transformar tant les condicions de vida de les persones joves com el model de societat en general, i de dotar-se dels instruments i les eines necessàries perquè sigui possible. Tot i que aquestes polítiques compten amb un recorregut de més de trenta anys i que el seu discurs és relativament ampli i ambiciós, aquest fet no s'ha vist correspost amb el desenvolupament d'una acció i una praxis en consonància. Si a aquesta situació se li suma el context actual d'austeritat i retallades, la necessitat de revisar el discurs, així com de connectar reflexió teòrica i pràctica, esdevé peremptòria per tal de poder orientar les accions socioeducatives dirigides a aquest col·lectiu. En aquest sentit es volen compartir els darrers avenços del grup de recerca HEBE al voltant de la conceptualització de l'apoderament juvenil, per tal que puguin ser tinguts en compte a l'hora d'elaborar unes polítiques juvenils que siguin realment transformadores i que permetin incidir en la trajectòria dels joves facilitant-los-hi la transició a la vida adulta.

Trayectorias laborales de los y las jóvenes y mantenimiento de la protección social.

Un análisis comparado

Sílvia Luque; Hungria Panadero

El estudio "Trayectorias laborales de los y las jóvenes y mantenimiento de la protección social. Un análisis comparado" elaborado en el marco del Premio FIPROS 2010, analiza las trayectorias laborales de dos cohortes de jóvenes a partir de la explotación de datos de la Muestra Continua de Vidas Laborales (MCVL) (nacidos entre 1965 y 1969 y la de nacidos entre 1975 y 1979). A pesar del escaso lapso de tiempo que separa a una y otra cohorte, la incorporación al mercado de trabajo de una y otra se produce en contextos diferentes caracterizados por un marco regulatorio distinto y por un estadio diferente del ciclo económico. El objeto de análisis de la investigación es establecer las diferencias entre las trayectorias laborales de ambas cohortes y el impacto en la generación de derechos sociales, especialmente en el acceso futuro a las pensiones de jubilación. Partimos de la hipótesis de una progresiva precarización de las condiciones de los y las jóvenes, consecuencia de la desregulación del mercado de trabajo y de una mayor flexibilización. Entre las principales conclusiones se observan diferencias en el tipo de contratación, como resultado de los cambios en la regulación laboral. Cambios significativos en las trayectorias de las mujeres de ambas cohortes. Analizados los datos de cotización, no se puede concluir que la cohorte más joven se encuentre en una situación más precaria que la anterior. El contexto económico en el que inició su andadura la cohorte nacida en los sesenta ha marcado de forma determinante la configuración de su trayectoria y del número de años cotizados especialmente en el primer periodo. El estudio aporta elementos para el debate y análisis de la situación actual: impacto de la regulación laboral e impacto a largo plazo de una incorporación tardía y precaria al mercado de trabajo.

Do pensions foster education? An empirical perspective

Gianko Michailidis; Concepció Patxot; Meritxell Solé

In this paper we examine the effect of the demographic transition on public education, pension spending and the interaction between them. In particular, we investigate the theoretical prediction that the structure of PAYG pension systems, alongside population ageing, offers incentives for the working-age generation to invest in the public education of the young in order to "reap" the benefits of their higher productivity in the future, translated into higher income tax/contributions. The empirical evidence resulting from the application of the fixed effects approach to panel data for OECD countries shows that the increasing share of elderly people has non-linear effects on both retirement and education spending. The former suggests that political pressure to increase benefits turns out to have no effect when the ageing process is strong enough to compromise the fiscal budget

and the latter indicates a certain degree of generational conflict. Nevertheless, our results suggest that a positive link arises when examining the connection between education and pensions by using the projected old dependency ratio. A more detailed analysis of total education expenditure shows that only the non-mandatory educational levels benefit from the future population ageing.

CANVI GENERACIONAL I PARTICIPACIÓ (1) CAMBIO GENERACIONAL Y PARTICIPACIÓN (1) GENERATIONAL CHANGE AND PARTICIPATION (1)

Chair: Oriol Bartomeus

Discussant: Roger Soler

La transformació del comportament electoral en perspectiva generacional

Oriol Bartomeus

En el marc de la recerca per escriure la meva tesi doctoral sobre la influència del relleu generacional en la transformació del comportament electoral a Catalunya, he pogut constatar que existeixen canvis profunds i significatius en els patrons de vot entre les diferents generacions que componen l'electorat català contemporani. Aquests canvis no semblen respondre a elements de cicle vital, sinó a unes clares diferenciacions d'arrel generacional, ja que les divergències entre cohorts es mantenen al llarg de la vida dels seus membres, dibuixant una clara transformació de base generacional en les maneres d'actuar dels electors. Així, les dades mostren una diferència evident pel que fa a les predileccions a l'hora d'escollir els partits als quals votar entre aquells electors que van experimentar com a persones adultes la dictadura i la transició i aquells que no les van experimentar, ja fos perquè eren infants o perquè encara no havien nascut. Ara bé, les diferències entre generacions no s'aturen aquí, i semblen respondre a una modificació profunda de patrons socials. Així, les dades mostren una evident transformació pel que fa a la manera de comportar-se electoralment entre les generacions més antigues i les més noves. Les primeres tendeixen a mostrar un capteniment més estable i consistent, mentre que les més noves mostren una manera d'actuar més volàtil, tendeixen a mostrar una major propensió al dubte i declaren decidir el seu vot més a prop del dia de les eleccions. Aquesta mena de comportament menys estable i constant creix a mesura que es passa de les cohorts més antigues a les més noves i es manté entre els membres de cadascuna d'aquestes cohorts al llarg de la seva vida. Sembla evident que aquesta transformació generacional obeeiria a una transformació en els patrons socials i podria tenir implicacions importants per al futur de la nostra democràcia.

¿Juego de trileros? Jóvenes, división izquierda-derecha y voto a nuevos partidos

Javier Lorente

La crisis económica ha contribuido a aumentar las diferencias entre jóvenes y adultos en sus actitudes y comportamientos políticos. Los jóvenes españoles, particularmente los que tienen entre 25 y 35 años, muestran más interés por la política, menos confianza en las instituciones y el funcionamiento de la democracia, y participan más en elecciones y acciones de protesta (García-Albacete, Lorente y Martín, 2016). Muchos jóvenes serían ciudadanos críticos que combinan implicación política y descontento. Estos cambios estarían reflejándose en la arena electoral: los jóvenes apues-

tan en mayor medida por los nuevos partidos. Esta investigación explora cómo este nuevo escenario puede explicarse en buena medida a partir de un cambio en la relación de los jóvenes con la división izquierda-derecha. Varias razones —basadas en la literatura y en la posición de algunos actores políticos— hacen esperar que los jóvenes otorguen menos relevancia a la división izquierda-derecha. Algunos autores sostienen que los ciudadanos más críticos tienen mayores recursos educativos y no necesitan recurrir mecanismos que simplifiquen la realidad para orientarse en política (p.ej., Dalton, 2012). En España, Podemos ha descrito la división izquierda-derecha como un “juego de trileros” que no sirve para articular el escenario político (Fernández-Albertos, 2015). Algunos analistas han considerado esta estrategia todo un éxito que explicaría por qué los jóvenes votan más por la formación morada. Los objetivos de esta investigación son: primero, comprobar en qué medida los jóvenes están dejando de utilizar la división izquierda-derecha para decidir qué partido votar; después, si existen pautas que conviertan a los jóvenes de la crisis en una cohorte política diferente en su relación con la división izquierda-derecha; por último, comprobar en qué medida son los nuevos partidos los receptores de los votantes jóvenes que rechazan utilizar la división izquierda-derecha. Para responder a estas cuestiones analizaré cuantitativamente y de forma longitudinal datos del CIS.

El carácter generacional del 15M y su base juvenil

Joaquín Galindo; Mario C. García; Arturo Rodríguez

El contexto político general a partir de la crisis financiera de 2008, junto con la agudización de sus efectos en el sur de Europa, propiciaron la emergencia de un ciclo de protesta en el que la juventud tuvo un peso específico. Ese peso tanto cualitativo como cuantitativo nos sitúa en nuestra hipótesis central: la juventud aporta una variable generacional que le ha otorgado un papel de liderazgo y agencia en el proceso político de cambio social. Tomando en consideración la idea de generación argumentada por K. Mannheim, tratamos de esclarecer qué desempeño ha tenido la juventud y qué aportaciones han incorporado en el seno del movimiento 15M. La idea de generación que utilizamos tiene un carácter “vivencial”. Se trata de experiencias colectivas que se comparten y que hacen emerger elementos de cohesión de grupo. Con todo ello, intentamos explicar cuál ha sido el valor del elemento generacional en las experiencias 15M. Por tanto, con estos rudimentos tejemos tres aproximaciones al objeto de investigación que nos permitan dilucidar la importancia y el papel de lo generacional y lo juvenil en el 15M. Primeramente, analizamos la composición social del 15M para incorporar datos empíricos relacionados con la tesis generacional, en segundo lugar, damos importancia al elemento tecnológico, a las TIC y las nuevas formas de comunicación como uno de los factores distintivos de la juventud en la protesta y al frente del movimiento. Finalmente, prestamos atención al aspecto discursivo del 15M, a sus propuestas, ideas, demandas y soluciones en clave generacional. En suma, avanzamos la hipótesis de que el 15M fue un movimiento social anunciador de un relevo generacional en la dirección política de España.

¿Multitudes emancipadoras u operadoras del dominio? Un debate desde la teoría política crítica en torno a las nuevas formas de organización y comunicación de los jóvenes contestatarios de la época postindustrial

Israel Arcos

Vivimos, todavía, en la resaca de esa línea de fuga o desterritorialización, por utilizar una jerga deleuziana, que fue mayo del 68. O mejor dicho, en la reterritorialización o captura por parte del dominio de los valores que generó dicho movimiento. De esta manera, el nomadismo, la creatividad, la exigencia de horizontalidad en las formas en que se organiza el vivir, etc., han sido valores que se han trasladado de la esfera de la emancipación a la cultura empresarial posfordista, y que rigen actualmente los modos de la estructura productiva. Aquello que para unas generaciones pasadas

fue bandera de la emancipación humana, en nuestros días, no simboliza más que pauperización de las condiciones de vida: el rechazo del trabajo fabril deshumanizador y el nomadismo, hoy son en sus secuelas, significados de flexibilidad laboral y paro. Para muchos teóricos, las nuevas condiciones materiales que impone la modernidad líquida resultantes de los cambios tecnológicos en era de la globalización, suponen una oportunidad para el proyecto emancipador. Así, vemos como las supuestas multitudes cognitivas relacionadas con el auge del trabajo inmaterial, el precariado del mundo de los servicios, contienen en sus mismas contradicciones, un potencial en su seno para el antagonismo junto con los nuevos instrumentos comunicacionales relacionados con las TICs de las que se sirven. ¿Pero es esto cierto?, ¿es posible “asaltar los cielos” mediante los instrumentos que brindan las nuevas tecnologías y las nuevas formas de organización de las que se aprovechan estas multitudes de manera más efectiva que las formas en que lo intentaron sus predecesores generacionales? La respuesta no está clara, y eso trataremos de abordar mediante el análisis de aquellos autores que por un lado, como Negri, etc., confían en la nueva cultura organizativa de la multitud, y los que por otro, como Buyung-Chul Han o el colectivo Tiqqun, ven estas formas como dispositivos que permiten perpetuar el poder y la explotación de una manera más eficaz.

CANVI GENERACIONAL I GÈNERE CAMBIO GENERACIONAL Y GÉNERO GENERATIONAL CHANGE AND GENDER

Chair: Albert Trinidad

Discussant: Vicent Borràs

Revolució de gènere i canvis generacionals en la biografia educativa

Pau Miret; Elisenda Renteria; Guadalupe Souto

En les darreres dades sobre la biografia educativa per cohorts es constata que les taxes de fracàs escolar i d'abandonament educatiu primerenc són extraordinàriament més elevades entre els homes, i que a l'estat espanyol és dona una terrible desigualtat educativa. De manera complementària, s'observa en l'assoliment d'un grau superior la mateixa distribució en sentit contrari. La investigació busca comprovar si aquest patró de gènere i territorial és tradicional o si es fruit del canvi social o de la ruptura generacional, així com si hi ha alguna variable que hi interactua, com pugui ser el període econòmic o la situació familiar. La font de dades és l'Enquesta de Població Activa (EPA), en la seva versió de panel rotatiu, en la que s'obté informació repetida de tots els membres d'una llar fins un màxim de sis trimestres consecutius. Tenint en compte aquest disseny, es reconstrueix la biografia escolar post-obligatòria de les generacions nascudes entre 1970 i 1989, entre els 17 i els 25 anys (ambdós inclosos), amb una mostra de 695.896 joves observats en 1.404.996 ocasions, residents a Espanya entre el curs escolar de 1987-88 i el de 2014-15. Utilitzant la regressió logística per a dades panel, es calcula la probabilitat de mantenir-se estudiant segons generació, edat, sexe i província. Complementàriament, s'analitza el nivell d'instrucció assolit per les diverses generacions a escala provincial, amb l'objectiu d'esbrinar si la revolució de gènere es plasma també en aquesta variable. Finalment, es calculen les probabilitat d'entrada en cada nivell d'estudis post-obligatori (batxillerat, formació professional i universitat), així com de les probabilitats d'èxit o fracàs en cada un d'ells.

Ruptura generacional en els patrons de gènere en relació amb l'activitat laboral

Pau Miret; Pilar Zueras

Les dones estan protagonitzant un dels majors canvis socials que suposa la ruptura entre velles i noves cohorts: la mercantilització del seu treball. En aquesta investigació posem l'accent en les generacions femenines analitzant dos esdeveniments clau en la vida laboral: la inserció juvenil al mercat de treball i la sortida per jubilació. L'evolució d'aquests als darrers anys i la comparació amb les mateixes pautes masculines evidencien la gran ruptura generacional i de gènere, així com les dimensions del canvi. Utilitzem dades de la Mostra Continua de Vides Laborals (MCVL) per a Espanya. La MCVL la componen un 4% dels registres de la Seguretat Social i disposa de dades anuals des de 2004 fins a 2014. Estudiem la inserció juvenil formal, és a dir, la que identifiquem com la primera

alta per cotització a la Seguretat Social (ja sigui treball per compte propi o aliè). Per construir les taxes d'inserció juvenil utilitzem als denominadors les dades de població per sexe, edat simple i país de naixement que facilita el Padró Continu, el que ens permet elaborar indicadors d'intensitat i de calendari. Per a l'estudi de la jubilació (l'accés a una pensió de jubilació ja sigui parcial o completa) de les generacions antigues utilitzem tècniques d'anàlisi de supervivència considerant dues duracions diferents: l'edat i els anys de cotització laboral. L'evolució entre 2004 i 2014 d'aquests esdeveniments palesa, d'una banda, els efectes del moment (de la crisi en la inserció al mercat de treball entre els joves i de les reformes legislatives introduïdes per posposar l'accés a la jubilació entre els més grans) i, d'altra, el gran canvi generacional entre les cohorts femenines que actualment estan començant la seva carrera laboral i les que l'estan acabant.

Crisis de l'ocupació juvenil i canvis en els significats del treball

Vicent Borràs; Sara Moreno; Albert Trinidad

L'actual crisi de l'ocupació no ha fet altra cosa de consolidar un model d'ocupació juvenil que ja es venia gestant des de les passades dècades. Un model caracteritzat per una gran transitorietat, entesa com a canvis constants de llocs de treball en sectors diferents, una forta temporalitat, precarietat i en períodes de més o menys durada d'atur i inactivitat. Aquesta situació que cada cop més s'allarga en el curs de la vida, està tenint efectes sobre les percepcions, les expectatives i els imaginaris que la joventut té respecte el treball i també sobre les etapes formatives vinculades al mateix. La ponència presenta els resultats del projecte EJECT "La empleabilidad de los jóvenes masculinos" finançat pel Plan Estatal, de Investigación Científica, Técnica y de Innovación 2013-2016 (Ref. CSO2014-59753-P). Aquesta recerca es qüestiona fins a quin punt les conseqüències de la situació laboral del jove (atur elevat, inactivitat, precarietat, temporalitat...) estan minvant el pes que tradicionalment ha tingut el treball productiu en els joves, sobretot masculins, en el seu pas de transició cap a la vida adulta. La manca d'oportunitats laborals, així com les característiques dels llocs de treball als quals poden accedir, estan fortament condicionades pel territori, és a dir per l'estructura productiva del mateix i la seva tradició cultural. Aquesta recerca té en compte tres territoris de la geografia espanyola, Catalunya, País Basc i Castella-la Manxa. El gènere és un altre element central, la situació laboral de precarietat que era més comuna per a les dones, s'està convertint en norma per a tot el conjunt de joves, afectant per tant a la masculinitat. S'han fet servir grups de discussió per tal de captar el discurs d'aquests joves, tenint com a univers, aquells que no han cursat estudis universitaris, on aquestes situacions es presenten amb més força.

Joves de Barcelona: la nova generació "global" en les perifèries súperlocals

Marta Rovira

L'estudi "La joventut de Barcelona, 2015" és impulsat per l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona i pretén aportar coneixement sobre les condicions de vida, els hàbits i els valors de la gent jove de la ciutat, utilitzant diverses fonts: Padró Municipal d'Habitants, Enquesta de Valors Socials, Enquesta de Serveis Municipals, i l'Enquesta de Joventut de Barcelona 2015. Segons els resultats d'aquest estudi, la nova generació de joves de la ciutat es pot definir al seu torn com una generació "global", atesa la important presència de joves d'origen immigrant, la diversitat de religions, cultures i llengües que inclou. Al mateix temps els joves autòctons han començat a formar part de la classe treballadora (qualificada i subocupada) global a través de processos d'emigració forçats per la crisi econòmica, però també per la conformació d'oportunitats dels mercats de treball. Els joves de Barcelona tenen una de les taxes d'ocupació més baixes d'Europa (28% el 2015). Podem veure com en el procés de consolidació d'un mercat de treball global, cal parar atenció a les noves perifèries súperlocals, que són l'entorn en què els joves en situació de risc d'exclusió queden

“atrapats” en enclaus sense oportunitats per a construir trajectòries laborals i vitals consolidades. És en aquests entorns on les noves cultures juvenils, paradoxalment, prenen més rellevància, a través de noves formes d’oci, noves estètiques, noves hibridacions culturals i noves cultures de gènere. Cal preguntar-se si aquestes noves formes de cultura juvenil tenen potencialitats per a trencar amb l’exclusió social i la lògica que estableix que perifèria urbana és igual a precarització laboral. Cal preguntar-se fins a quin punt les polítiques públiques locals poden servir per a revertir l’estancament en el procés de precarització laboral d’aquesta nova generació.

Cómo se forjan los grandes sueños. Género, origen social y diferencias nacionales en la formulación de expectativas de educación universitaria

Luis Ortiz

En correspondencia con el mayor logro educativo observado entre las mujeres, se ha observado recientemente que las expectativas de graduación universitaria son mayores entre las chicas que entre los chicos, incluso antes de su eventual ingreso en la universidad (McDaniel, 2010; Buchmann and DiPrete, 2006: 523). Se ha observado también una gran variación nacional al respecto. Aplicando técnicas de análisis multinivel a datos extraídos de PISA 2003 y PISA 2009, la presente investigación trata en primer lugar de explicar esa variación internacional. Como segundo objetivo, la investigación sondea las razones por las que la diferencia de género es mayor entre adolescentes con padres de bajo nivel educativo: son los hijos de padres con bajo nivel educativo los que muestran una mayor desventaja en términos de esas expectativas, en relación con sus hermanas. Tres variables a nivel nacional reciben especial atención en el estudio: los valores de igualdad de género prevalentes en la sociedad; las características de los sistemas educativos (y, en particular, las características de sus sistemas de formación profesional); y dos factores relativos a la estructura económica: la importancia de sectores económicos con una mayor representación masculina (por ejemplo, construcción e industria), y la importancia de la pequeña y mediana empresa en el tejido empresarial. Se espera que estos tres factores acentúen la diferencia de género entre los adolescentes de padres con bajo nivel educativo; es decir, que reduzcan las expectativas de los hijos de padres con más bajo nivel educativo (por comparación a las de sus hijas) y que aumenten las expectativas de estas últimas, especialmente en el caso de los valores de igualdad de género. Para realizar el estudio se han fusionado los datos extraídos de PISA 2003 con datos a nivel agregado extraídos de la European Value Survey, World Value Survey, OCDE y de la base de datos sobre sistemas educativos elaborada por Thijs Bol y Hermann van de Werfhorst. A nivel de escuela, se ha considerado el posible efecto que el rendimiento académico y el nivel socioeconómico medio de la escuela puedan tener en la conformación de las expectativas educativas. Finalmente, a nivel individual, además de controles relativos al género, origen étnico y estructura familiar, se ha considerado el efecto diferencial de la educación del padre y de la madre. Finalmente, como tercer objetivo, esta investigación se pretende explorar los cambios inducidos por la crisis económica en los efectos de género y origen social hasta ahora planteados. Para ello se compararan los resultados del análisis con PISA 2003 (pre-crisis) y PISA 2009 (crisis).

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 2B

CANVI GENERACIONAL I TRANSICIÓ DE L'EDUCACIÓ AL TREBALL

CAMBIO GENERACIONAL Y TRANSICIÓN DE LA EDUCACIÓN AL TRABAJO

GENERATIONAL CHANGE AND TRANSITION FROM EDUCATION TO WORK

Chair: Jordi Pàmies

Discussant: Oriol Homs

Jóvenes, abandono escolar prematuro e inserción laboral en Catalunya

Isidoro Ruiz-Haro; Silvia Carrasco

Aunque las estadísticas indican una cierta mejora respecto a años anteriores, España continúa siendo uno de los países europeos con mayores tasas de Abandono Escolar Prematuro (AEP) y desempleo juvenil. Ambos fenómenos, sin duda, son dos manifestaciones de una misma problemática social que necesariamente han de abordarse de manera conjunta. A pesar de que la lucha contra el EAP es uno de los principales objetivos sociales a nivel europeo, en Catalunya actualmente encontramos pocas medidas y programas de intervención orientados de manera específica a luchar contra el AEP. Existen, sin embargo, una diversidad de medidas y programas públicos que -desde una óptica más cercana a las políticas de ocupación que a las políticas educativas- observan el doble objetivo de mejorar las posibilidades de inserción laboral de jóvenes que se han desvinculado prematuramente del sistema educativo y, a la vez, fomentar su retorno al sistema educativo, especialmente hacia estudios de tipo profesional y vocacional. Poco sabemos, sin embargo, del impacto y de la efectividad real de estos programas y medidas en relación a los objetivos oficiales que persiguen. En el contexto del proyecto europeo FP7 RESL.eu (Reducing Early School Leaving in Europe), en nuestra comunicación presentaremos algunos resultados a nivel cualitativo de un trabajo de campo reciente realizado en la comarca del Vallés Occidental (Barcelona) en el marco de dos los programas de esta índole que más extensiva e intensivamente se están implementando en Catalunya: el Programa Joves per l'Ocupació, del SOC; y los Programes de Formació i Inserció (PFI), del Departament d'Ensenyament. A partir de testimonios tanto de jóvenes que participan como de miembros del equipo técnico que los implementan, analizaremos la efectividad de dichos programas como entornos alternativos de aprendizaje y en relación a sus objetivos de mejora de la empleabilidad y de fomento del retorno al sistema educativo.

La incertesa dels universitaris com a factor de precarietat viscuda. Una anàlisi des del País Valencià

Alícia Villar; Sandra Obiol; Joan Carles Bernad

Durant les darreres dècades estem assistint a una redefinició dels vincles entre el sistema educatiu i el món productiu, afeblint-se l'autonomia relativa entre ambdós mons per la mercantilització de les

esferes de la vida (Rifkin, 2000). A més, el pes que tradicionalment han tingut els estudis superiors com a factor de mobilitat social ascendent està essent qüestionat en recerques recents (Carabaña, 2004; Martínez Celorrio i Marín Saldo, 2012; Bogino, 2016). Aquest pes ha de ser matisat per fenòmens com la sobrequalificació i la subocupació. L'objectiu d'aquesta comunicació és esbrinar quines són les percepcions i els significats que els hi atorguen els joves als estudis superiors i si aquestes percepcions canvien amb l'edat i l'avançament en els itineraris formatius. La comunicació es basa en els resultats obtinguts en dues recerques: «La decisió entre anar-se'n o quedar-se? Anàlisi de les estratègies formatives, laborals i vitals dels joves universitaris valencians davant la crisi econòmica» i «Quin és el camí que he de seguir? Itineraris formatius i transicions educatives des de la secundària a l'educació superior a través d'una investigació longitudinal qualitativa» en les quals hem entrevistat a 40 joves als qui hem preguntat, entre d'altres qüestions, quin significat li donaven als estudis superiors. En el contrast de les narracions dels estudiants de batxillerat i de màster universitari copsem com ha estat aquest canvi i com això s'inserta en un moment de crisi econòmica que ha vingut a aguditzar més la manca de certes del que s'ha anomenat Societat del Risc (Beck, 1998). De fet, ens interessa conèixer quin paper juguen els estudis universitaris en la construcció de certes per part dels joves (Obiol, 2016; Villar, 2016), entenent la incertesa com un element de precarietat (Bourdieu, 2000; Cano, 1998), i quines matisacions poden introduir l'edat, el gènere i la classe social.

Els becaris: una via d'accés al mercat de treball pels joves?

Pablo Sanz; Oriol Homs

L'atur dels joves es va consolidant com una característica estructural del països desenvolupats. La immensa majoria de països amb economies avançades tenen percentatges més elevats d'atur entre els joves que a la resta de la població activa. Les diferents formes de regulació i la institucionalització de l'etapa de transició entre el final de la formació i la inserció en el mercat laboral constitueixen unes de les claus per entendre la complexitat del fenomen. La figura del becari és una de les vies d'incorporació dels joves al mercat de treball que en els darrers anys s'ha desenvolupat a Espanya, sent a més promoguda per la iniciativa europea de la Garantia Juvenil. Sota aquesta figura es poden incloure una sèrie de situacions força diferenciades, que abasten les pràctiques curriculars o extra-curriculars sense remuneració als convenis no laborals i altres figures específiques d'alguns sectors i categories amb una remuneració i un règim especial de cotització a la seguretat social. Si bé les beques poden facilitar la inserció laboral dels joves, proporcionant-los experiència laboral i adaptant la seva formació als requeriments del mercat laboral, existeix el perill, en l'actual context d'atur elevat, de que algunes empreses facin un ús indegut de les beques. En aquest sentit, la seva complexa regulació i les dificultats per enfortir-la, inviten a analitzar les seves condicions laborals i el us que fan les empreses d'aquestes figures. Mitjançant un anàlisi de la legislació i de la literatura especialitzada i un treball de camp qualitatiu basat en entrevistes a agents socials i inspectors de treball, s'analitza la situació dels becaris en el mercat de treball i les diferents visions i propostes existents.

Oportunidades en juego. El Abandono Escolar Prematuro y la integración de los jóvenes de origen inmigrante en Catalunya

Silvia Carrasco; Laia Narciso; Jordi Pàmies; Marta Bertran

Uno de cada tres jóvenes en Catalunya tiene algún progenitor de origen extranjero, lo que constituye un indicador clave para comprender algunos de los cambios sociales recientes más importantes. En el ámbito educativo, el alumnado de origen inmigrante constituye uno de los grupos en mayor desventaja educativa al que se refieren las recomendaciones políticas de la Unión Europea debido a su sobre-representación en las cifras de bajo rendimiento y de no graduación de la enseñanza

obligatoria. En la mayoría de los estados miembros, tanto los jóvenes de primera como los de segunda generación sufren mayor desempleo juvenil que sus iguales de origen europeo, y tienen más probabilidades de no seguir programas educativos o de formación ocupacional. Y esta desventaja se atribuye de forma creciente a la prevalencia del Abandono escolar prematuro. Según el informe Migrant Integration Indicators 2015 la proporción de AEP entre el alumnado nacido fuera de la UE prácticamente dobla la del conjunto de la población, con una diferencia de 18 puntos en el caso de España, uno de los países donde esta diferencia es más acusada. Además, el informe Eurostat 2011 sobre los inmigrantes en Europa también mostraba que estas cifras son mayores entre los jóvenes de segunda generación, hijos de padres inmigrantes. Estos datos favorecen la naturalización de las desigualdades educativas y refuerzan las expectativas limitadas, camuflando las condiciones de integración social disponibles para los jóvenes de origen inmigrante como categoría. En el contexto del proyecto europeo FP7 RESL.eu (Reducing Early School Leaving in Europe), esta comunicación analizará comparativamente las trayectorias académicas y las condiciones de escolarización de jóvenes de origen inmigrante en distintos programas y medidas de lucha contra el AEP (preventivas, de intervención, de compensación) a través de una selección de estudios de caso.

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 3A

CANVI TECNOLÒGIC CAMBIO TECNOLÓGICO TECHNOLOGICAL CHANGE

Chair: Pau Serracant

Discussant: Daniel Calderón

La juventud como *early adopter* del cambio tecnológico. Un análisis de los jóvenes aragoneses
Rubén Ramos; David Pac

En la actualidad, en plena revolución digital, tras la aparición de Internet y la tecnología móvil, el rol que desempeña la juventud como *early adopter* de las tecnologías de la información y la comunicación resulta cada vez más evidente. De hecho, la relación de los jóvenes con las tecnologías de la información ha dado lugar a conceptos como el de *Digital Natives*, Generación *Net*, Generación@ o #Generación, entre otros. La juventud, por tanto, forma parte de los grupos que definen tendencias de usos de la tecnología que posteriormente son asumidos por otros grupos sociales. Si bien se observa en los últimos años que las diferencias intergeneracionales tienden a ir desapareciendo con el paso del tiempo. En este texto se presentan los resultados de una investigación que se desarrolla a través de las historias de vida de ocho jóvenes aragoneses. En primer lugar, se presenta una revisión de las distintas miradas sobre la juventud y las diversas teorías de difusión de la tecnología, así como sobre el papel que en esta desempeñan los jóvenes. A continuación se sintetizan los principales resultados de las biografías de los jóvenes, donde se relatan las diversas transiciones o migraciones que han ido realizando a lo largo del tiempo a través de aplicaciones, programas, dispositivos, así como su relación con las otras generaciones de su entorno. Las conclusiones de la investigación confirman que los jóvenes se consolidan como *early adopters* y definidores de tendencias, que posteriormente se extienden entre otros sectores de población. Un papel que se desempeña de igual modo en el ámbito urbano y en el ámbito rural, reduciéndose considerablemente la distancia entre ambos en los últimos años.

Els efectes de la memòria obligatòria: joves, dades i privacitat
Gemma Galdon; Iris Huis

Les noves tecnologies tenen un potencial difícil de minimitzar. La immediatesa, la proximitat remota, l'intercanvi entre iguals, la gestió de la/les identitat/s o el codi obert posen sobre la taula noves possibilitats, espais i dinàmiques. No obstant això, la societat de la informació comporta també riscos, sobretot entre aquells que menys possibilitats tenen de dir-hi la seva o d'escapar de les decisions preses en nom seu -com els i les joves. El caràcter que es tendeix a atribuir a l'adolescent a internet és d'erràtic i despreocupat. S'assumeix que l'única generació que ha nascut en plena revolució de les xarxes socials n'ha normalitzat el seu ús i la sobreexposició que comporta. Tanmateix, diferents estudis rebel·len un escenari contra-intuïtiu: el 44% dels joves pren mesures

per limitar la informació que hi ha sobre ells a Internet, mentre que només el 30% dels majors de 30 anys afirma fer el mateix (*Pew internet*). Els joves menors de 30 també mostren una major activitat en l'eliminació de comentaris o 'desetiquetant-se' de les fotos que els adults. Això pot deure's a què, en la pràctica, el joves són la generació més vulnerable a la invasió de la seva privacitat, ja que sovint ténen poc a dir a las decisions dels seus pares o tutors en relació a les tecnologies que els envolten (des dels controls parentals *online* a l'EdTech a l'escola). Són també la primera generació que experimenta les conseqüències de la 'memòria obligatòria' –el registre constant, inesborrable i incontrolable de totes les seves accions i pensaments- i és conscient que pot acabar afectant a les seves possibilitats personals i laborals, llibertat d'expressió i drets civils en general i inclús la participació política. Aquesta recerca posa sobre la taula el trencament generacional a l'entorn de la privacitat i explora el present i els possibles futurs de la societat que tot ho registra.

Desmontando el concepto de nativo digital. Análisis estadístico de la brecha digital de la población en España entre 2006 y 2014

Daniel Calderón

En este artículo se realiza un análisis estadístico evolutivo de las formas de acceso y uso de Internet de la población en España entre 2006 y 2014. Desde un planteamiento cercano a los estudios de brecha digital, se indaga en la influencia que tienen las condiciones socioeconómicas y culturales de los sujetos en sus posibilidades de uso de las tecnologías de la información y la comunicación (TIC). Asimismo, se analiza la evolución de la ruptura generacional en el uso de las TIC entre el año 2006 y 2014, comprobando si la separación teórica realizada a principios de siglo entre "nativos" e "inmigrantes digitales" es adecuada para describir la evolución de las prácticas digitales de los jóvenes en relación a la población general.

La metodología utilizada es cuantitativa, a través de la Encuesta de Equipamientos Tecnológicos (TIC-H) del INE. En cuanto a la explotación estadística de los datos, se han utilizado tanto técnicas bivariadas (tablas de contingencia) como multivariantes (análisis de correspondencias, análisis factorial de componentes, análisis de conglomerados *K-means*, análisis multivariable de varianza). Como principales conclusiones, se destaca, en primer lugar, el proceso de generalización en el uso de Internet, que se ha acompañado de una flexibilización enorme de las formas de accesibilidad digital, debido al acceso continuo en movilidad que permite el teléfono móvil. En cuanto a la ruptura generacional, si bien se mantienen importantes diferencias entre la población joven y los adultos en cuando a sus formas de uso de la red, también persisten enormes desigualdades vinculadas con las condiciones socioeconómicas y culturales de los sujetos, que no solo no se han reducido sino que se han diversificado durante el periodo analizado. De esta forma, la divisoria entre nativos e inmigrantes digitales no parece adecuada, por si sola, para describir la enorme diversidad de formas de apropiación de las TIC que existen entre la población.

Las actividades de ocio de los jóvenes de hoy: navegando entre las tecnologías y las desigualdades sociales

Jordi López; Àngel Cebollada; Ercilia García

En esta investigación hemos analizado las prácticas de ocio de los jóvenes durante su transición a la vida adulta en un contexto social caracterizado por una crisis económica, una transformación tecnológica de las actividades de ocio y una tasa de inmigración elevada. Para identificar qué indicadores sociales, además de la edad, influyen en las actividades de ocio, hemos identificado simultáneamente los hábitos de ocio de los jóvenes y su relación con la posición social de los jóvenes y sus familias. Los resultados sugieren la existencia de tres hábitos de ocio (un hábito social,

un hábito cultural y un hábito lúdico digital) relacionados con la posición social de los jóvenes y sus familias: la posición social de las familias influye positivamente en el hábito social, cultural y relacional. Cuando comparamos los patrones de ocio antes de la crisis económica y después podemos que la tecnología parece cambiar los patrones de ocio, por ejemplo, por un lado, se reduce la asistencia a las salas de cines, pero por el otro se incrementa la descarga de películas dejando igual la tasa de ver películas. Cuando analizamos los patrones de ocio de los jóvenes a partir de sus hábitos identificamos 5 patrones: un ocio relacional, un ocio cultural, un ocio lúdico-digital, un ocio esporádico y un ocio de baja intensidad. La probabilidad de que un joven sea clasificado un uno de los 5 patrones depende de la edad y género y de la posición social de los jóvenes. Los datos además sugieren la existencia de un grupo especialmente vulnerable en términos de sus patrones de ocio integrado principalmente por inmigrantes o jóvenes procedentes de posiciones sociales dominadas. Dado que las diferencias de clases se reproducen entre los jóvenes, las políticas sociales para los jóvenes no deberían tratarlos como una categoría social homogénea.

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 3B

RUPTURA GENERACIONAL RUPTURA GENERACIONAL GENERATIONAL RUPTURE

Chair: Victoria Bogino

Discussant: Roger Soler

La vivencia del desclasamiento. El caso de la cohorte de treintañeros con título superior

Victoria Bogino

El objetivo de esta ponencia es analizar la vivencia del desclasamiento social de los titulados, en el seno de la cohorte de treintañeros y en el contexto actual de crisis económica. En la investigación que sustenta la ponencia, se propone abordar la cuestión del desclasamiento desde la perspectiva de la inconsistencia de estatus social-educativo, que denominamos desclasamiento social educativo. Esta perspectiva se puede conjugar y se diferencia de otros tipos de aproximaciones: el desclasamiento social intergeneracional, el desclasamiento social intrageneracional, el desclasamiento escolar. Su objeto de estudio son los individuos treintañeros que se sitúan en una posición alta de la estructura educativa (título superior) y en una posición relativamente más baja de la estructura ocupacional y salarial (empleados, obreros y desempleados, con un salario igual o inferior a la mediana de la distribución salarial del conjunto de los individuos treintañeros con título superior). Para indagar la vivencia del desclasamiento social de los titulados, las preguntas que nos planteamos son: ¿cuáles son los diferentes modos de vivir el desclasamiento? ¿Cuál es la interpretación de su situación? ¿Cuáles son los referentes que movilizan al compararse con otras generaciones? El análisis se basa en entrevistas en profundidad realizadas en Barcelona, a tres tipos de perfiles sociales afectados por el desclasamiento social educativo. Estos perfiles se distinguen prioritariamente por el nivel de educación de sus padres y se desprenden de un análisis cuantitativo previo, de correspondencias múltiples y de clasificación jerárquica, a partir de los datos de la ECV de 2011. El estudio revela que la vivencia del desclasamiento no es unívoca: en el primer perfil, sobre todo se traduce en la movilización de un sentimiento de doble desclasamiento (título y clase social de la familia de origen); en el segundo perfil, principalmente se traduce en la movilización de un sentimiento de pertenencia a una “generación sacrificada”; y, en el tercer perfil, básicamente se traduce en la movilización de un sentimiento de desilusión de la meritocracia.

Las trayectorias laborales de los jóvenes antes y durante la crisis: una mirada por debajo de las grandes cifras

Joan Miquel Verd; Lúdia Yepes

Está fuera de toda duda que la crisis económica está afectando especialmente al colectivo joven. Sin embargo, aún no se ha analizado suficientemente hasta qué punto la crisis ha implicado una ruptura en las trayectorias laborales de los jóvenes y si esta posible ruptura se asocia más a unos

perfiles socio-demográficos que a otros. La ponencia que se propone pretende identificar estas posibles rupturas abordando las diferencias y continuidades de las actividades laborales de los jóvenes antes y durante el período de crisis, haciendo una mirada por debajo de las grandes cifras agregadas. Para ello, se utilizarán datos procedentes del proyecto de investigación REDEMAS (*Las redes sociales como los recursos y mecanismos para la búsqueda de trabajo y el apoyo social en los jóvenes*). Los datos obtenidos en el proyecto permiten construir trayectorias con una riqueza de información poco habitual en las bases de datos más conocidas y añadir nuevos elementos a los factores que suelen utilizarse para explicar las diferencias observadas entre diferentes perfiles de jóvenes.

Motivos, estrategias y dilemas de jóvenes trabajadores por cuenta propia

Idoia Gorroño

Este texto, fruto de una tesis doctoral, indaga en los motivos, estrategias y dilemas de los profesionales por cuenta propia que deciden emprender un proyecto propio vinculado a sectores de la economía del conocimiento. La investigación cubre el tránsito del trabajador asalariado al trabajador por cuenta propia a partir de la crisis financiera del año 2008. Los motivos por los cuales los profesionales menores de 35 años deciden emprender un proyecto propio en tales sectores parten de un análisis laboral crítico de la precariedad de los salarios y culturas organizativas que están en conflicto con sus valores personales y con su ética. Esta crítica al contexto sociolaboral es una muestra de un cambio social y generacional (Castells, 2012) según el cual emprender un proyecto representa buscar una identidad laboral y también personal. En relación a las estrategias, estos jóvenes no cuentan con estrategia de negocio propiamente dicha. Si bien son jóvenes con alto nivel de formación y apoyo social y familiar, en un marco de precariedad económica muy alta su 'no estrategia' descansa en la experimentación y el aprendizaje, y en una firme creencia en sus habilidades personales. Esta psicologización del éxito (Marzano, 2009) no toma en cuenta variables estructurales para el desarrollo de los proyectos profesionales. Finalmente, entre los principales dilemas, los jóvenes —al igual que las mujeres de otras generaciones estudiadas— se debaten entre su trabajo y los límites que marca 'el cuerpo', tales como tiempos de descanso. La autoconciencia de estos límites revela su resistencia (Rose, 1991) a la invasión del mundo del trabajo. Estos jóvenes profesionales por cuenta propia podrían representar la ruptura del imaginario social de movilidad social ascendente a través del trabajo y la búsqueda de otros modelos en los cuales la sociabilidad y la identidad sean ejes centrales (Sennet, 2012; Castells, 2012).

A new political generation? The effect of the Economic Crisis on political involvement in Germany, Italy, Greece, Portugal and Spain

Gema García-Albacete; Javier Lorente; Irene Martín

This paper examines whether a new political generation is emerging as a consequence of the economic crisis that started in 2008. More specifically, we expect that a context of changing economic and political conditions will affect how young people are shaping their relationship to the political system. In order to test this expectation, we analyse the evolution of levels of political involvement of different generations in five countries: Germany, Italy, Greece, Portugal, and Spain. The impact of the economic crisis has been lower in Germany than in the four South European countries where the crisis has been more dramatic (in spite of the differences among them). We expect to find that the economic crisis in Germany has produced less changes in young people's political involvement. New political generations have emerged in the other countries. But we expect that the economic consequences have been mediated by country specific political contexts. The comparison between Italy, Greece, Portugal, and Spain takes into account this phenomenon. Instability, a common

pattern in the Italian or Greek party system, provided the opportunity to channel discontent to the Parliament by means of new protest parties. In the meantime, in Spain the discontent was first channelled by a wave of protests which started with an unprecedented protest movement, the Indignados, in 2011. In Portugal protests were not as extended (in time and affluence) as in Spain. Our hypothesis is that the different political context has mediated in the development of the shaping of the relationship between young people and politics leading to a different attitude map in each of them.

Conflicte generacional, polarització del vot i reptes democràtics

Jordi Estivill

L'impacte de les conseqüències de la crisi ha estat desigual entre els diferents grups d'edat, intensificant una dualització del mercat de treball iniciada fa almenys dues dècades. El gran diferencial entre la taxa d'atur juvenil i la de la resta de la població evidencia també el què en alguns casos s'ha caracteritzat com un autèntic conflicte generacional. La vivència pràctica de ser la primera generació que viurà pitjor que la dels seus antecessors seria la materialització d'un xoc d'interessos. Que el pes relatiu del col·lectiu jove dins el conjunt de la societat sigui cada cop més petit en termes demogràfics alimenta la tendència de que els partits polítics, agregadors de preferències i demandes, li dediquin menys atenció i polítiques públiques en comparació a altres col·lectius. La inestabilitat del sistema de partits català (i també espanyol) i l'emergència de noves formacions polítiques que es reclamen representants d'una "nova política" té a veure també amb aquests fenòmens. Tot apunta a que estan rebent una gran quantitat de vots per part de les generacions més joves que reclamen canvis, mentre els partits tradicionals concentren un vot més envellit, generant una notable dualització del vot en funció de l'edat. El cas del referèndum sobre la permanència a la UE al Regne Unit ha plantejat fins a quin punt és legítim que una decisió que afectarà molt més les vides futures de les persones joves sigui decantada pel pes demogràfic del vot alineat de les més grans. La màxima una persona, un vot, sembla un principi democràtic inviolable, però potser és necessari obrir el debat sobre les opcions per representar de forma més justa els interessos d'un col·lectiu tant important com el jove, futur i present de les nostres societats, que observa amb impotència la impossibilitat de fer valer a l'agenda política les seves necessitats.

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 4A (*en anglès / en inglés / in English*)

CANVI GENERACIONAL I PARTICIPACIÓ (2)

CAMBIO GENERACIONAL Y PARTICIPACIÓN (2)

GENERATIONAL CHANGE AND PARTICIPATION (2)

Chair: Josep Lobera

Discussant: Christoph Schwarz

Reclaiming youthfulness, reclaiming seniority: Intergenerational Relationships and Collective Memory in the Process of Becoming an Indignado Activist

Christoph H. Schwarz

Far from being a mere 'youth movement', generational discourses have been highly relevant in the Spanish and Catalan indignados movement. One of the first groups to participate in the occupation of the Plaza del Sol in Madrid in 2011 was Juventud sin Futuro (Youth without a Future), which explicitly and critically engages with the category of 'youth' in its framing strategy and in its campaigns against austerity. On the one hand, they reject neoliberal discourses on youth that imagine youth as a mobile and flexible labour force or as dynamic entrepreneurs to be (Sukarieh and Tannock 2015). At the same time, they obviously reclaim youthfulness (Bayat 2010) and draw on their status of youth to claim a collective 'better future'. However, in the Spanish and Catalan case, this is complemented, on the other side of the age spectrum, by a 'grandparents' movement' originally founded in Barcelona, the *iaioflautas/yayoflautas*, older indignados activists who define themselves as 'the generation that fought and achieved a better future for our sons and daughters', thus 'reclaiming generationality' and political entitlement based on the care (work) that is associated with the position of a parent or grandparent. Social change, and the respective shifts in power relations and processes of social exclusion depend to a great extent on how societies organize the life time of their members (Leccardi 2005) and broker the transition to adulthood, and what particular type of youth individuals are granted at their respective positions at the intersections of class, gender and ethnicity. Youth, conceptualized as a relational category, can therefore be regarded as a 'focal point for processes of historical change' (King 2002). Qualitative methods, especially narrative biographical interviews, in turn function as prisms of precisely these processes of historical change. Based on campaign material and narrative biographical interviews with activists, this paper analyses the relevance of intergenerational relations in the process of 'becoming an activist' in the indignados movement and its respective sub-movements. By assessing the acceptance, rebuttal, or reinterpretation of narratives and memories passed on between generations, and negotiated between generational units (Mannheim 1928), social change as well as the reproduction of inequality and power relations become empirically accessible as patterns of social interaction in the life course of the interviewees.

Muslim Youth and Political Participation in Scotland

Robin Finlay; Peter Hopkins

With Europe undergoing deep political and social change, where societies are increasingly diversifying and showing an ever-growing political disjuncture between generations, this paper examines the political participation and political concerns of young Muslims (15-26) in Scotland. We engage with debates about minority Muslim young people showing - beyond indifference and extremism - the diverse, complex and subtle forms of political engagement by young Scottish Muslims. The research adopts a broad interpretation of political participation, helping to show the emergence of more informal and everyday activisms, along with more traditional engagements in mainstream politics. The paper is firmly grounded in the context of Scotland, examining how its political, social and cultural landscape can engender distinctive perceptions and engagements with political matters. However, we also demonstrate how the local/national intersects with the global, with young Scottish Muslims being frequently politicized in response to world events and subsequent media representations. Overall, the paper argues that the political participation of young Muslims in Scotland is multifaceted, with certain youths displaying a growing political confidence, whilst others display an under confidence or disengagement with political matters. These varied political identities, we argue, often intersect with class, gender, age and geopolitical events that impact on the everyday lives of young Scottish Muslims. The paper is based on interviews and conversations with young Muslims and Muslim stakeholders in the cities of Glasgow, Dundee and Edinburgh during 2016.

Like parent like child? Intergenerational Social Capital Transmission in the UK

William Maloney; Emily Rainsford

It is now an accepted commonplace assumption that young people's political behaviour is distinct from older generations (Sloam, 2013). Young people are less likely to vote, have weaker party identification and are less likely to be members of political organizations than their parents (Albacete, 2014). Young people are not apolitical or apathetic, rather they mobilize on different issues and choose different participatory repertoires (Henn and Foard, 2002). In this paper we outline young people's (18-35) political attitudes, values, participatory actions and more crucially investigate the extent to which these values, attitudes and actions are transmitted from their parents. We do this by drawing on data from our two generational cross-sectional survey of young people (N3000) and one of their parents (N500). Whilst there is a vast literature exploring how political socialisation happens in for example the school context (Neundorf et al, 2016), there is a paucity of research on the intergenerational transmission of social capital in the family context specifically and this paper seeks to address this gap.

¿Se movilizan más los jóvenes cuando los sindicatos no les tienen en cuenta?

Los casos de España y Francia

Josep Lobera; Irene Martín

En esta ponencia aspiramos a analizar las movilizaciones que han tenido lugar durante los últimos años en España (15M en 2011) y Francia (NuitDebout 2016) con el objetivo de buscar una explicación común a ambos fenómenos. Las hipótesis que guiarán nuestro trabajo son las siguientes: a) En ambos países la insatisfacción política de los jóvenes que participaron en estas movilizaciones es mayor que la de otras generaciones en comparación con épocas anteriores. b) El deterioro de la posición de los jóvenes en el mercado laboral y su mayor precarización en relación a las generaciones precedentes y, por tanto, un mayor distanciamiento entre generaciones que en épocas anteriores. Esto se verá reflejado en: a) Indicadores objetivos de precarización; b) Tasas de afiliación

a sindicatos; c) Insatisfacción con el mercado de trabajo. d) Mayor propensión a la movilización a través de la protesta/movimientos sociales. También analizaremos el contexto político en ambos países (elecciones, toma de decisiones políticas que afecten al mercado laboral, etc.) de forma que podamos arrojar luz sobre el porqué del momento en el cual han tenido lugar estas movilizaciones en cada uno de los dos países.

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 4B

CANVI GENERACIONAL I TREBALL

CAMBIO GENERACIONAL Y TRABAJO

GENERATIONAL CHANGE AND WORK

Chair: Mireia Bolívar

Discussant: Oriol Barranco

Limitacions al projecte de vida de les persones joves a Catalunya

Rafael Allepuz; Pere Enciso

Un dels principals problemes amb el que s'enfronta la població jove, avui dia, és la dificultat d'emanipació, relacionada amb la insuficiència d'ingressos. En els darrers anys aquesta població ha vist reduïda de forma significativa les possibilitats de viure de forma independent com a conseqüència de la menor disponibilitat de recursos econòmics, fins al punt de ser un dels col·lectius de població que ha augmentat més la seva presència entre la població en situació de risc de pobresa i d'exclusió social i, també, entre la població que emigra cap altres països per trobar les oportunitats que no li ofereix la societat en la que viu. L'objecte de l'estudi és aprofundir en una part de la informació obtinguda i analitzada en la realització del projecte #eMOVIX. Emigració juvenil, nous moviments socials i xarxes digitals. Concretament es tracta d'analitzar l'evolució de les condicions de treball i de vida de la població jove, centrant-nos en els efectes que la crisi econòmica i les dues darreres reformes laborals han tingut sobre aquesta qüestió. Partint d'un marc teòric, les variables que s'analitzaran són, d'una banda, els tipus de contractes laborals oferts i signats per la major part de la població jove, informació reflectida en els informes del Servicio Público de Empleo Estatal (SEPE) i, d'altra banda, l'evolució salarial extreta de l'Agència Tributària. En ambdós casos s'analitzarà l'evolució entre els anys 2008 i 2014 (última dada disponible), contrastant la informació per edat i per gènere, sense oblidar el contrast entre homes i dones, a la vegada que s'observaran els comportaments a Catalunya i a Espanya. Tanmateix, s'establirà la relació entre ambdues variables, contractes i salaris. Finalment s'analitzarà l'evolució del nivell d'emancipació de la gent jove i el nivell de pobresa en la que es troba un segment important de la població, conseqüència del nivell d'atur, d'ocupació i dels nivells d'ingressos.

Salut, desocupació i precarietat laboral: situació d'ocupació i condicions de treball en una mostra representativa de joves (18-35) a Espanya

Mireia Utzet; Mihaela Vancea

Durant les últimes dècades, l'entrada i la consolidació dels joves al mercat laboral espanyol ha esdevingut cada vegada més complicada. La taxa d'atur juvenil és molt elevada i les ocupacions existents presenten condicions de treball precàries i atípiques. Conceptes com "joventut de llarga durada", "generació perduda", "precariat", "mileurisme" i "treball temporal" han ocupat el llenguatge i l'imaginari social en els darrers anys. S'ha mostrat àmpliament que les persones desocupades

tenen taxes més elevades de mortalitat, d'ingressos hospitalaris i més prevalença de problemes de salut mental, entre altres. A més, l'amenaça de l'acomiadament i de l'atur, canvis no desitjats en les condicions de treball, la manca d'expectatives i el desenvolupament de tasques d'inferior qualificació, són situacions de treball que suposen una pèrdua de control sobre el propi futur i comporten efectes negatius en la salut. Hi ha evidència empírica que els joves són més vulnerables als efectes de la desocupació i de les condicions de treball precàries, especialment en conseqüències per la salut mental i en l'augment de comportaments de risc per la salut. L'associació entre atur i/o precarietat laboral i salut en els joves no s'ha estudiat d'una manera sistemàtica a Espanya i, en un context de crisi econòmica com l'actual, és fonamental aportar més evidència empírica a aquesta relació. Els objectius de l'estudi són fer una descripció de la situació d'ocupació (ocupació actual, episodis d'atur) i de precarietat contractual (tipus de contracte, número de feines en els últims 5 anys) dels joves espanyols, i analitzar la possible associació amb la salut general (física i mental) dels joves. L'anàlisi es basa en una mostra representativa de joves (d'entre 18 i 35 anys) de l'Estat Espanyol de l'any 2016 (n=1.004). Es presenta una anàlisi descriptiva de les principals característiques de l'ocupació (n, %, IC95%) i es calculen regressions logístiques entre la salut i les característiques de l'ocupació.

Los efectos de la crisis del mercado de trabajo y los recortes sociales en las orientaciones sociopolíticas juveniles

Oriol Barranco; Mireia Bolívar; Segundo Moyano

La comunicación estudia los efectos que la crisis del mercado de trabajo y el descontento provocado por ésta y por los recortes sociales han tenido en algunas orientaciones políticas juveniles durante los cinco primeros años de la actual crisis económica (2007-2012). Dichos efectos se analizan para el caso de los adultos jóvenes (18-34 años) residentes en el Área Metropolitana de Barcelona. Esta problemática se estudia mediante un diseño mixto cuantitativo-cualitativo de investigación. El análisis cuantitativo se basa en los datos de la Encuesta de Juventud de Catalunya 2012 sobre las trayectorias laborales y domiciliarias y sobre las orientaciones políticas. El análisis ha consistido, en primer lugar, en la realización de tres tipologías de modos de afectación de la crisis (en relación al paro, al contrato y a la situación domiciliar) según si durante ésta se ha mejorado, empeorado o mantenido la situación que se tenía antes de la misma. Seguidamente, mediante análisis de contingencia, de regresión logística, de componentes principales y de conglomerados se analiza la relación de las citadas afectaciones de la crisis con la generación de descontentos personales para, a continuación, analizar el posible vínculo causal entre afectaciones y descontentos personales con el interés por la política, la identificación partidista, los problemas del país, la participación en protestas, el voto o la afiliación a partidos y/u organizaciones reivindicativas. Estos análisis se complementan con el de 15 entrevistas cualitativas en profundidad. Se concluye que el descontento laboral personal, generado por el empeoramiento en relación al paro en otras razones, es despolitizador y fomenta la desafección con la política institucional. Contrariamente, el descontento con los recortes sociales es politizador y fomenta la participación política institucional. Los efectos de ambos descontentos y del empeoramiento respecto al paro funcionan al lado de, y a veces interactuando con, los bien conocidos efectos del nivel de estudios, el género, el origen socioeconómico familiar o el lugar de nacimiento.

Què vull ser de gran? Aspiracions i expectatives en un context d'incertesa

Rafael Merino, Marina Elias

Des que a finals dels anys vuitanta i principis dels anys noranta del segle passat es va constatar el fenomen de "l'allargament" de la joventut s'ha instal·lat a la sociologia de la joventut, i per extensió,

a l'opinió pública i la comunitat interessada en temes de joventut, una associació d'aquesta extensió a una situació de precarietat, vulnerabilitat i risc com a constitutius del fet juvenil. Aquesta situació té un component estructural, vinculat al desenvolupament del capitalisme informacional, i un component conjuntural, vinculat a la gran recessió que patim des de l'any 2008. Una conseqüència de tot això és l'augment de la incertesa respecte al futur, augment que els joves gestionen, a grosso modo, de dues formes: renunciant al futur i vivint el present o accentuant la dimensió estratègica de les seves decisions. Hem preguntat a 2.000 adolescents que estaven acabant l'ESO quina feina voldrien tenir als 30 anys. Davant de la nostra sorpresa, només un 12% van contestar que no ho sabien, i un 52% voldrien tenir una feina que implica obtenir un títol universitari. Hem trobat diferències segons els patrons tradicionals de desigualtat (variables familiars) i coherències i incoherències entre aquestes aspiracions i l'ajustament d'expectatives a curt termini, en relació amb aquests patrons de desigualtat però també en base a l'experiència escolar i algunes variables més de tipus psicosocial. No podem comparar aquestes dades amb generacions anteriors per afirmar si ha hagut una ruptura generacional, però amb els resultats del nostre estudi no podem dir que el presentisme sigui l'actitud majoritària dels adolescents, ni que hagin renunciat a l'escola com a mecanisme de mobilitat social.

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 5A (en anglès / en inglés / in English)

MINORIES I EXCLUSIÓ SOCIAL (1)

MINORÍAS Y EXCLUSIÓN SOCIAL (1)

MINORITIES AND SOCIAL EXCLUSION (1)

Chair: Isidoro Ruiz-Haro

Discussant: Sílvia Carrasco

Logics of exclusion and distinction: cultural capital and habitus in art schools' students

Anna Uboldi

This research explores the educational experiences by means of a qualitative perspective with in-depth interviews and focus groups to young pupils and their parents. The research takes place in, private and public, secondary art schools in Milan. I define art in the space of educational choices, in a Bourdieusian perspective. Young pupils' choice to study the plastic art represents the primary interest in my research. The artistic pathway is problematized as atypical, an against the grain experience characterized by both manual and intellectual dimensions. I study the meanings of this choice, educational dispositions and attitudes of the students, and their parents, as well as the ambitions on the future. I investigate the school choice, learner identity and the creative aspiration as classed concepts by means of cultural capital tool. I consider how the cultural capital acts in contemporary Italian society. Thus, I problematize the cultural capital definition for looking at new emergent forms and dimensions. I intend to consider how the educational and professional projects of students are linked to class identity and to neoliberal order. I study the class differences in the way in which students orient themselves towards creative educational routes and professional futures. I examine how the reflexive capacity to aspire is a class cultural resource. In sum, I explore the role of secondary art school to reproduce the social differences in terms of educational and professional aspirations. Finally, I problematize the link between individualization and reproduction social processes looking at contemporary youth condition.

Bodies Out of Place: Young People, Race and Urban Mobility

Anoop Nayak

In this paper I explore how the construct of race impinges upon the bodies of young people and comes to regulate urban mobility. Based on ethnographic research with young British Bangladeshi Muslims the study examines how urban mobility and feelings of comfort are spatially managed and lived through the body. It is argued that British Bangladeshi youth view the city through a type of 'racialized cartography' that comprises 'no-go' areas, places of risk and relative safety. The body is central in these encounters where mobility is choreographed through first-hand experiences of racism, forms of white territoriality, patterns of diasporic settlement and the post-imperial shadow of race memory. Despite these forms of civic regulation and surveillance young British Bangladeshis

demonstrate how new forms of urban belonging can be forged through an appeal to cosmopolitanism, conviviality and new rights to the city.

Structural constraints, cash transfers and NEETs risk among EU states

Sebastià Sarasa

Research on youth transitions from school to labour market has rightly recognised that youth unemployment is constrained by 'transition systems', labour market regulations and the balance between demand and supply of educational credentials. However, little attention has been paid to the compositional effects of young people, such as the proportion of youth nurtured by low educated families and under poverty conditions, and the effects taken by social transfers in compensating for such structural constraints. This issue is relevant for EU states, like Spain and other Southern European nations, that made a sudden transition from rural to post-industrial economies and suffer from very high rates of child poverty and low educated parents. This work estimates the effects of such structural constraints on youth inactivity, (NEET not in employment, education or training) and explore the effects of social transfers on it. Data are gathered from the EU/SILC and the analysis is made in two phases. The research concludes that the national accumulated stock of human capital and the extension of child poverty both play a very important role in explaining youth inactivity. Some social transfers may alter such effects, especially among people younger than 20, but not all kind of transfers work in the same direction. Education-related allowances are the most positive, while unemployment benefits may have negative effects.

NINIS: qui són i quines característiques tenen? Anàlisi d'una mostra representativa de joves (18-35 anys) a Espanya (in English)

Mireia Utzet; Mihaela Vancea

La transició de l'educació al mercat laboral s'ha convertit en un problema social de primera magnitud a Espanya. Els joves espanyols experimenten noves restriccions i noves demandes culturals i socioeconòmiques per part de la societat. Els rols de gènere i les relacions familiars estan canviant, la tradició s'està diluint i hi ha més exigències d'èxit professional. Però un sistema d'educació caduc i les escasses oportunitats del mercat laboral actual obstaculitzen més aquesta transició. Des de la crisi iniciada el 2008, la taxa d'atur juvenil espanyola ha crescut de manera preocupant i l'any 2015 va arribar, segons dades de la EPA, al 31% tant en dones com en homes de 20 a 35 anys. D'altra banda, segons dades de l'Eurostat del 2014, la taxa d'abandonament escolar prematur va ser del 25,6% en els joves i 18,1% en les joves. Tot això es reflecteix en un número elevat de persones joves que "ni estudien ni treballen", els NINIS. L'any 2012, un 20% dels joves d'entre 15 i 29 anys es trobava en aquesta situació a Espanya, segons dades de la OCDE. En un context com l'actual es requereix una atenció especial per visualitzar i donar suport a aquest col·lectiu tan vulnerable. Tot i això, se sap poc sobre qui són aquests joves, com es caracteritzen i quins són els obstacles que troben per entrar al mercat laboral. Els objectius de l'estudi són fer una exploració dels joves espanyols que "ni treballen ni estudien" i comparar-los amb joves estudiants i joves ocupats en termes de característiques sociodemogràfiques, laborals i familiars. L'anàlisi es basa en una mostra representativa de joves (entre 18 i 35 anys) d'Espanya de l'any 2016 (n=1.004). A base d'una anàlisi descriptiva s'identifiquen les principals característiques, es presenten les prevalències (n, %, IC95%) i es comparen a partir del test de la xi-quadrat.

Però, qui són els joves NEET a Catalunya? L'ús de categories socials subjectives en les polítiques públiques d'intervenció social per a joves (*in English*)

Isidoro Ruiz-Haro; Anna Robledo; Silvia Carrasco

La reducció del nombre de joves NEET (acrònim de Not in Employment, Education or Training) -joves NOEF en el context català- a Europa és un dels principals objectius de les polítiques socials europees orientades a reduir les situacions de risc d'exclusió social entre la població jove, especialment d'aquella que ja es troba en situacions de vulnerabilitat social. Un clar exemple d'això el trobem en la iniciativa europea Youth Guarantee (Plan Nacional de Garantía Juvenil, a Espanya) actualment implementada a pràcticament tota la UE i que té a joves inactius d'entre 16-25 anys desvinculats prematurament dels sistema educatiu com el seu principal públic objectiu. Més enllà, però, de l'actual percepció generalitzada de que els joves NEET són un dels col·lectius socials en especial situació de vulnerabilitat, identificables de manera comú a tot el territori de la UE, els NEET continuen sent conceptualitzats de manera simplista i subjectiva per les polítiques socials com a una categoria social homogènia i rígida, bàsicament en base a definir-los pel que no són o pel que no fan. Des de la nostra perspectiva, però, NEET (o NOEF) són conceptes problemàtics i poc operatius, especialment des de la perspectiva de que simplifiquen descriptivament i conceptualment l'àmplia variabilitat de situacions i de dificultats socials a que s'enfronten els joves en situació de vulnerabilitat socials categoritzats com a tal. En el marc del projecte europeu RESL.eu (Reducing Early School Leaving in Europe), en la nostra comunicació presentarem de manera crítica, i a partir d'estudis de cas i de dades qualitatives d'un treball de camp en curs, com aquesta variabilitat de situacions dels joves desvinculats prematurament del sistema educatiu i que es troben contínuament en processos d'incorporació-desvinculació a un mercat de treball precari i desprotegit, invalida, des de la nostra perspectiva, el concepte NEET com a categoria social descriptiva vàlida.

SESSIÓ / SESIÓN / SESSION 5B

MINORIES I EXCLUSIÓ SOCIAL (2)

MINORÍAS Y EXCLUSIÓN SOCIAL (2)

MINORITIES AND SOCIAL EXCLUSION (2)

Chair: Francesc Valls

Discussant: Alessandro Gentile

L'emergència de la pobresa en les persones joves a Catalunya

Francesc Valls

Aquest treball aborda l'emergència de la pobresa entre les persones joves a Catalunya a partir de l'anàlisi de les microdades de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'Institut Nacional d'Estadística del darrer quinquenni. Arran del canvi de context socioeconòmic, les persones joves han passat de ser un dels grups d'edat més protegits enfront de la pobresa durant la primera dècada del 2000 a ser-ne el més afectat, juntament amb la infància. Com a explicació a aquest fenomen s'apunta a una barreja entre l'agreujament d'elements ancorats al Règim de Benestar en el qual s'insereix Catalunya i a la modificació d'altres factors fins ara vigents. En concret: a) La debilitat de les polítiques de joventut i de pobresa i l'orientació adultocràtica (o gerontocràtica) de les prestacions socials, que limiten l'accés (tant en drets de percepció com en quantitat) a les persones que no han pogut complir uns determinats requisits de cotització. b) La vigència del mercat privat com a proveïdor de recursos (especialment en els àmbits del treball i l'habitatge). c) El col·lapse de les llars d'origen com a espais de protecció per a les persones joves. Tot plegat està generant la desfiguració d'un dels elements característics en la definició de la joventut al sud d'Europa: l'obtenció de benestar material gràcies a la permanència a la llar d'origen.

Las cicatrices de quien se ha hecho adulto en tiempos de crisis

Alessandro Gentile; Pau Marí-Klose

El azote de la crisis se ha cebado sobre todo con los veinteañeros en España. Sabemos que el prolongado estancamiento en situaciones precarias y de paro involuntario en el mercado de trabajo provoca retrasos en su emancipación y una mayor dependencia de sus padres. Además, existe evidencia de que las condiciones al inicio de la trayectoria laboral mantienen efectos persistentes en el tiempo durante el resto del ciclo vital de un individuo. En España hemos carecido de instrumentos longitudinales adecuados para estudiar estos procesos, lo que limita nuestra capacidad de entender en profundidad cuáles efectos la crisis ha tenido en la juventud de esta generación y que luego siguen influenciando sus oportunidades vitales, sus decisiones y sus valores en el largo plazo. Aquí planteamos un seguimiento longitudinal de las vivencias de 40 jóvenes-adultos (25-34 años) que hemos entrevistado en Barcelona entre 2006 y 2008 cuando se encontraban en situación de precariedad laboral, a pesar de tener todos ellos titulaciones superiores, y en la mayor parte de los casos seguían en casa con los padres. El análisis de esas entrevistas se publicó en la tesis doctoral

del primer autor de este artículo. Nuestro objetivo es recuperar esta muestra de jóvenes-adultos, volverlos a entrevistar diez años después y reconstruir sus trayectorias profesionales y de emancipación durante la crisis y hasta la actualidad. Aunque sea imposible darle un valor general a los relatos que emerjan, conocer el punto de partida de estos jóvenes nos ayuda a entender mejor cómo ellos definen y valoran sus itinerarios laborales y su situación presente, y en qué medida entienden que, en el umbral de los 40 años de edad, la crisis puede haber condicionado sus estrategias vitales, sus logros, frustraciones y fracasos.

Trajectòries educatives de joves d'incorporació tardana al sistema educatiu català

Anna Tarrés

Sobre la base d'una reflexió general sobre el paper de l'educabilitat i les polítiques de subjectivitat en la pràctica educativa al segle XXI a Catalunya i partint d'una pregunta que reflexiona sobre què fa possible la progressió educativa reeixida de l'alumnat d'incorporació tardana, es contrasta la trajectòria educativa de joves que van arribar a Catalunya com a tal alumnat i desenvolupen o han desenvolupat estudis de caràcter post obligatori. L'alumnat d'incorporació tardana (AIT) -o en terminologia anglosaxona, els Newly arrived migrant students (NAMS)- és una realitat que està present a Catalunya des de fa anys. La realitat social fluïda en la que vivim i les dinàmiques de la globalització permeten sostenir que és un col·lectiu que pot variar en nombre però que, a diferència d'altres moments històrics, està present i seguirà present en la nostra societat. La presentació es basa en dades recollides a través d'entrevistes semi estructurades i l'ús de gràfics de satisfacció vital i educativa a alumnat d'incorporació tardana en contextos de vulnerabilitat socioeconòmica amb èxit educatiu. La recerca vol aportar una identificació d'elements clau lligats a l'adhesió educativa en la trajectòria d'èxit educatiu de l'alumnat d'incorporació tardana i caracteritzar quines són les mesures específiques que posa el sistema educatiu a Catalunya a la disposició d'aquest col·lectiu assenyalat per la Unió Europea com un col·lectiu de màxima vulnerabilitat (European Comission, 2013). La fragilitat d'aquest col·lectiu també l'assenyala l'OCDE quan indica que els immigrants més vulnerables des d'un punt de vista educatiu són aquells que arriben a edat tardana; no saben parlar la llengua del país d'acollida; i vénen d'un país en el qual el sistema educatiu és de baixa qualitat (OCDE, 2012).

Abismo generacional vs identidad de resistencia: el trayecto de la identidad de género en el patriarcado gitano. Una mirada desde Zaragoza

María Esther López

El presente trabajo surge de mi tesis doctoral "Cruzar la línea. La construcción de la identidad de género en el patriarcado gitano". Esta investigación cualitativa fue sostenida por la teoría fundamentada, donde la conversación y la observación de mujeres gitanas permitieron construir un relato coral que revela un momento tenso de cambio generacional y de género. En la presente comunicación, presentaré una reflexión sobre lo que representaría el abismo generacional en la dialéctica tradición-modernidad durante el proceso de construcción de la identidad de género. El abismo generacional, como valor distintivo de rebeldía juvenil sería el escenario de afirmaciones individuales donde adherirse a los universales compartidos por una generación (López Jiménez, A., 1986). Al mismo tiempo, representaría un intersticio de tránsito entre habitus tradicionales y modernos, configurando trayectorias personales no esperadas, anomalías del sistema que cosechan desconfianza y penalización por decidir ser lo que no se espera. Cargas a la individualidad emergente que refuerzan la identidad de resistencia. Una mudanza de piel que se posiciona como voz de género incipiente y como despertar de una conciencia emic femenina que sin pretender subvertir el sistema de valores ni despegarse de la identidad étnica, aboga por una revisión y re significación de las

dinámicas relacionales y encaje de la individualidad en el intragrupo, durante la ruptura generacional dialogada que se desarrollaría en un tempo propio femenino y de género.

La transmisión intergeneracional de la pobreza: factores, procesos y propuestas de intervención **Raúl Flores**

Hoy en día la igualdad de oportunidades es más una aspiración que una realidad. Buena prueba de ello es que la realidad de la pobreza es algo que se puede heredar y que de hecho se hereda. 8 de cada 10 personas que vivieron graves dificultades económicas en su infancia-adolescencia, las están reviviendo en la actualidad como adultos. El mayor riesgo que tienen las personas que han vivido su primera etapa vital dentro de un hogar en pobreza, de sufrir problemas económicos y situaciones de pobreza en su vida adulta, es lo que denominamos “transmisión intergeneracional de la pobreza” y esta dinámica constituye el principal tema de estudio.

El nivel de renta, la relación con la actividad económica y la ocupación, así como los niveles de estudios, se encuentran relacionados entre padres e hijos, por lo que existe una asociación entre condiciones de vida de unas generaciones y las siguientes. Ante esta situación se hace necesaria una política pública específicamente dirigida a luchar contra la transmisión de la pobreza, y para ello la investigación que se presenta persigue los siguientes objetivos:

- Conocer los conceptos y los antecedentes para el estudio de la TIP.
- Establecer el contexto de la pobreza infantil/familiar, atendiendo a la intervención que se realiza en este sentido y a las políticas que contemplan la pobreza infantil/familiar.
- Analizar el sistema de bienestar de España en relación con la protección a la infancia y la lucha contra la pobreza y su transmisión, contemplando la evolución más reciente y la inversión.
- Avanzar en el diagnóstico de la exclusión y/o pobreza familiar/infantil desde su transmisión intergeneracional, y los factores relacionados con la misma.
- Proponer políticas públicas para combatir la TIP y diseñar líneas y modos de intervención dirigidas a las familias afectadas por la TIP.

PARTICIPANTS*

PARTICIPANTES*

PARTICIPANTS*

Allepuz	Rafael	Universitat de Lleida	rafael.allepuz@econap.udl.cat
Arcos	Israel	Universidad del País Vasco	chuck_biri@hotmail.com
Barranco	Oriol	Universitat Autònoma de Barcelona	oriol.barranco@uab.cat
Bartomeus	Oriol	Universitat Autònoma de Barcelona	obartomeus@gmail.com
Bernad	Joan Carles	Universitat de València	jcbernad@uv.es
Bogino	Victoria	Universitat Autònoma de Barcelona	victoriabogino@gmail.com
Bolíbar	Mireia	Universitat de Barcelona	mireia.bolibar@uab.cat
Borràs	Vicent	Universitat Autònoma de Barcelona	Vicent.Borras@uab.cat
Calderón	Daniel	Universidad Complutense de Madrid	danielcalderon@ucm.es
Carrasco	Sílvia	Universitat Autònoma de Barcelona	silvia.carrasco@uab.cat
Daza	Lídia	Universitat de Barcelona	ldaza@ub.edu
Elías	Marina	Universitat Autònoma de Barcelona	marinaelias@ub.edu
Enciso	Pere	Universitat de Lleida	pere.enciso@econap.udl.cat
Estivill	Jordi	-	jordi.estivill.cas@gmail.com
Finlay	Robin	Newcastle University	robin.finlay@ncl.ac.uk
Flores	Raúl	Fundación FOESSA	rflores.ssgg@caritas.es
Galdon	Gemma	Universitat de Barcelona	gemma.galdon@gmail.com
Galindo	Joaquín	Universidad Complutense de Madrid	jukgalindo@hotmail.com
García	José Manuel	Universidad de Granada	josemgar@ugr.es
García	Mario	Universidad Complutense de Madrid	mario.garcia.chicano@ucm.es
Gentile	Alessandro	Universidad de Zaragoza	agentile@unizar.es
Gorroño	Idoia	Universidad Complutense de Madrid	idgorron@ucm.es
Homs	Oriol	Notus - Applied Social Research	oriol.homs@gmail.com
Hopkins	Peter	Newcastle University	peter.hopkins@ncl.ac.uk

Huis	Iris	Universitat de Barcelona	iris@eticasconsulting.com
Lobera	Josep	Universidad Complutense de Madrid	josep.lobera@uam.es
López	Jordi	Universitat Autònoma de Barcelona	jordi.lopez@uab.es
López	María Esther	Universidad de Zaragoza	estherlo@unizar.es
Lorente	Javier	Universidad Autónoma de Madrid	javier.lorente@uam.es
Luque	Sílvia	Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia	silvialuque@ferrerguardia.org
Maloney	William	Newcastle University	William.maloney@ncl.ac.uk
Marí-Klose	Pau	Universidad de Zaragoza	pmklose@unizar.es
Monseny	Myrte	Universitat de Girona	myrte.monseny@udg.edu
Moreno	Sara	Universitat Autònoma de Barcelona	Sara.Moreno@uab.cat
Moyano	Segundo	Universitat Oberta de Catalunya	smoyanom@uoc.edu
Nayak	Anoop	Newcastle University	anoop.nayak@newcastle.ac.uk
Obiol	Sandra	Universitat Autònoma de Barcelona	Sandra.Obiol@uv.es
Ortiz	Luis	Universitat Pompeu Fabra	Luis.ortiz@upf.edu
Pac	David	Universidad de Zaragoza	davidpac@unizar.es
Pàmies	Jordi	Universitat Autònoma de Barcelona	jordi.pamies@uab.cat
Panadero	Hungria	Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia	hungriapanadero@ferrerguardia.org
Patxot	Concepció	Universitat de Barcelona	cio.patxot@ub.edu
Planas	Anna	Universitat de Girona	anna.planas@udg.edu
Rainsford	Emily	Newcastle University	Emily.Rainsford@newcastle.ac.uk
Ramos	Rubén	Universidad de Zaragoza	rramosa@unizar.es
Rentería	Elisenda	Universitat Autònoma de Barcelona	elisenda.renteria@gmail.com
Rodríguez	Arturo	Universidad Complutense de Madrid	arsaez@ucm.es
Rovira	Marta	Universitat Autònoma de Barcelona	marta.rovira@uab.cat
Ruiz-Haro	Isidoro	Universitat Autònoma de Barcelona	isidoro.ruiz@uab.cat
Sanz	Pablo	Notus - Applied Social Research	pablo.sanz@notus-asr.org
Sarasa	Sebastià	Universitat Pompeu Fabra	sebastia.sarasa@upf.edu
Schwarz	Christoph	Philipps-University Marburg	christoph.schwarz@staff.uni-marburg.de
Sole	Meritxell	Universitat de Barcelona	meritxell.sole@ub.edu
Tarrés	Anna	Universitat Autònoma de Barcelona	Anna.Tarres@uab.cat
Trinidad	Albert	Universitat Autònoma de Barcelona	albert.trinidad@uab.cat
Uboldi	Anna	University of Milano Bicocca	a.uboldi2@campus.unimib.it
Utzet	Mireia	Universitat Pompeu Fabra	mireia.utzet@upf.edu
Valls	Francesc	Universitat Rovira i Virgili	francesc.valls@urv.cat
Vancea	Mihalea	Universitat Pompeu Fabra	mihaela.vancea@upf.edu
Verd	Joan Miquel	Universitat Autònoma de Barcelona	JoanMiquel.Verd@uab.cat

Villar	Alicia	Universitat de València	alicia.villar@uv.es
Zueras	Pilar	Universitat Autònoma de Barcelona	pzueras@gmail.com

* Participants que presenten *paper* / Participantes que presentan *paper* / Participants that present a paper